

VERJEMI

Spevoigra z mrtvaškim plesom

Čez »veselo igro v III. djanjih« *Labkoverni* **Bernarda Tomšiča** (1845)* pisal

Srečko Fišer

2016–2017

*Knjižna izdaja: Zagreb 1864. Uporabljen izvod: Biblioteca statale isontina, Gorica, Italija (sign. *Slavica u 725*).

OSEBE

Prolog

Ddr. Dragomil Moder, izjemen zdravnik

Zgaga, njegov pomočnik, ki se kasneje izkaže za nekoga drugega

Sodnik v mestu Bê

Jedrt, hči mestnega sodnika

Adjunkt, ki se zdi hkrati sodni sluga

Smrekar, ugleden meščan, po lastnem mnenju bi moral biti še uglednejši

Drenovec, dacar, ima se za idejnega vodjo

Trnovec, fantè brez življenjskih izkušenj

Krtinšek, zemljemerec, novopečen posestnik

Travarič, pisar

Zemljič, mežnar in orglar

Inkvizitorka 1

Inkvizitorka 2

Plesalci, plesalke

ENA 4

DVE 20

TRI 55

PROLOG

*V deželi, kjer Slave otrok domuje,
stoji prav lepo mestece.
Imena ne izdamo; naj zradosti
bo, če mu rečemo – s kratico – Bé.
Le-sem dan neki pripotuje
zdravnik sloveč po učenosti;
z le-to in čudodelnih kamnov silo,
ki jih s seboj ima obilo,
napravi tisoč čarovnij:
mutec spregovori,
kruljavi pleše,
slepca oči iskerijo,
jalovka rodi dete,
bebček pa stibe plete
in polni jih s filozofijo!
Čuda, da takih ne še!
Meščanom kajpak je po volji,
da učenjaka v svojem mestu imajo,
ki za bolezen vsako ve zdravilo
in odpomore še tak hudi bóli.
A čuda s tem se ne končajo.
Nekega dne po mestu čarodej
veli, naj bi se razglasilo:
»Vaš kraj mi ljub je čezvse;
in nič manj vi, simpatični ljudje.
Zato posebno vam bom dal darilo.
Vse svoje čudovite terapije
kronal bom z novo, kot na zemlji tej
bilo nikjer še ni je
in nikdar: ozdravljenje – smrti.
Da: vaši dragi, ki svoj dolgi čas
v grobu prestajajo zaprti,
vrnili bodo se med vas!
In drugo – kamenje modrosti
delil vam bom odprtih rok,
saj sam imam ga več kot dosti.
Tako prav vsak, dasi ubog,
dobi kaj malega od višjih znanj;
a košček kamna najkrasnejši
z vso pravico tistemu bo dan,
ki v glavi kaže se najpočasnejši.
V nedeljo vsi bodite zbrani:
draga vam trupla bodo oživela,
vas pa modrost bo doletela!
Radujte se, meščani!«*

ENA

Sodnikova soba.

SODNIK *jezen*

Kaj se to pravi! Sem jaz mestni sodnik ali sem pasje govno? Naj se take stvari delajo kar brez dovoljenja oblasti, se pravi moje? Zraven pa še tisti kamen! Na koncu vsak dobi svoj odmerek modrosti, jaz bom pa ostal najbolj neumen? Saj je rečeno: kateri najbolj rabi, dobi največ!

ADJUNKT *molči.*

SODNIK

Si izgubil dar govora? A?

ADJUNKT

Mogoče bo pa gospod sodnik najpametnejši.

SODNIK

A! Se pravi, da sem zdaj najbolj neumen! To si hotel reči, ne?

ADJUNKT

Nikakor. Zdaj so gospod mestni sodnik modri kot pač mestni sodnik –

SODNIK

Po funkciji, da! Drugače sem pa tepec! Hvala za kompliment!

Trkanje.

Ni me! Indisponiran sem! Ne poznam nikogar!

ADJUNKT *gleda skozi kukalo.*

SODNIK

Kdo pa je?

ADJUNKT

Ne poznate.

SODNIK

Ni iz našega mesta?

ADJUNKT

Pač.

SODNIK

Kako je potem mogoče, da ga ne poznam? Saj poznam vse v mestu!

ADJUNKT

Rekli ste, da ne poznate nikogar.

SODNIK

Poslušaj. Bi jih rad dobil s palico?

ADJUNKT

Ne.

SODNIK

Potem mi pa povej, kdo je pred vrati!

ADJUNKT

D-doktor Dragomil Moder.

SODNIK

Od kdaj pa jecljaš?

ADJUNKT

Ne jecljam, če izvolijo.

SODNIK

Kaj pa je potem tisto »d-doktor«?

ADJUNKT

Tisto je, da je dvakratni doktor. Medicine in magije. Če bi jaz jecljal, bi lahko postal še večkratni: »d-d-doktor«. Denimo, zraven še nekromantije.

SODNIK

Spusti ga noter. Nekaj gorkih mu bom povedal. Nekaterih stvari se ne d-d-dela. Sploh pa ne mimo oblasti.

ADJUNKT *odpre vrata, vstopi DDR. DRAGOMIL MODER.*

DDR

Moje spoštovanje, gospod sodnik.

ADJUNKT

Gospod sodnik je žal indisponiran.

SODNIK

Tepec! Kaj čvekaš!

ADJUNKT

Tako so rekli gospod sodnik sami.

SODNIK

Izgini! Hočem reči, pojdi preverit, ali sta Francka in Pepca dobro pometli razpravno dvorano in ali je Matija nasekal dovolj drv.

ADJUNKT

Moral bi še –

SODNIK

Si slišal, kaj sem ti rekel!

ADJUNKT

Kakor ukazujejo. *Odide.*

DDR

Preden povem svojo prošnjo, mi dovolite ...

SODNIK

Brez ceremonij, moj čas je dragocen. Torej, spoštovani d-doktor, kot vam menda pravijo, nekaj sem slišal in priznati moram, da sem bil ... presenečen, blago rečeno.

DDR

Naj pojasnim. Pred vami stoji strokovnjak, ki zna ozdraviti vse bolezni.

SODNIK

Slišal sem o vaših izjemnih darovih, vendar –

DDR

Naštejmo jih le nekaj.

Recitativ

Mrzlica in vročica,
rdečica in bledica,
sušica vodenica;
slepota gluhoti hromota,
krvi prevelika gostota;
in kurdej in skorbut,
in kap in mrtvoud,
in v ustih gosta slina
in muka od protina,
in psihična stiska
in griža in driska;
hripa, naduha
in klanje trebuha;
nenehni smradoveter
in zatrdenje jeter;
in sapa plitva kratka,
krč žolčnega popadka;
če žena je nerodna
ali preveč je plodna;
zobovja trohnoba,
nature lenoba;
pomagam pa tudi
če koga v grudi grudi
bolezen bolj sodobna,
a prav nič manj tegobna:
ozvezdni fluks težke kovine,
hipohondrija, ki ne mine;
in mutavost jezika in
zgovornost prevelika;
takisto padavica in božjast,
za vse bolezni jaz
imam besedo, obkladek, čaj in mast!

SODNIK

Vaše usluge so brez dvoma dragocene za naše mesto. Zmeraj številnejše in raznovrstnejše in hujše so bolezni, zdravje pa eno samo in šibko. A vendarle, našete bolezni so eno, drugo pa je –

DDR *povzame*

To je dognano,
da mi premagat' znamo
tegobo vseh tegob,
ki nas podre v prerani grob:
smrt, smrt, smrt sámo!

SODNIK

Torej –

DDR

Smrt je namreč samo ena od bolezni. Poslednja in najhujša, a vendarle bolezen in torej z dovolj znanstvenega znanja ozdravljiva.

Povzame

Vzdigniti znam vse, ki so že v grobu,
še preden jim bo sodni dan zatrobil.
Četudi že so vlažni od trohnobe.

SODNIK

Oprostite, spoštovani, govoriva trezno. Kar odreže kosa, ne vstane več pokonci. Smrt ni bolezen, marveč posledica bolezni, ali nesreče, intakonaprej.

DDR

Akaderske debate so nepotrebne, gospod sodnik. Že jutri zarana se lahko podam med ciprese in spravim mrtvake pokonci. Potrebujem samo vaše dovoljenje, da ne bo videti, kot da se pečam s kakim prekucništvom.

SODNIK

No, če sva ravno pri tem, kaj je bolj prekucniškega od spravljanja prebivalcev drugega sveta nazaj na tega?

DDR

Zagotavljam vam, da ni v tem ničesar protidržavnega. Ljudje se bodo vzradostili in če se narod radosti, ne more biti slabo.

SODNIK

Thja, najprej bi se morda res radostili, a potlej ... poleg drugega bo tudi precejšnja gneča!

DDR

Motite se. Mrtvi, veste, niso tako zahtevni kot živi. Ne terjajo zase kar naprej nekakšnih pravic, zadostuje jim, da so spet na tem svetu. Prav malo prostora zavzamejo, tako rekoč nič.

SODNIK

Kaj pa poreče sveta cerkev?

DDR

Oni ta pojav poznajo. Opisan je v Lk 16, 19-31.

SODNIK

Že, a to je bilo zdavnaj ...

DDR

Če je zdavnaj bilo, zakaj bi ne bilo znova?

SODNIK

A čemu prav v našem mestu?

DDR

Vaše mesto mi je posebej priraslo k srcu. Tu so ljudje najbolj ... taki kot nikjer drugje.

SODNIK

To je lepo slišati.

DDR

Saj zato pa tudi povem.

SODNIK

Z veseljem vam dam dovoljenje, da v našem mestu zdravite ljudi, kakor dolgo hočete.

DDR

Hvala za razumevanje. Izpričali ste svojo znano širino duha.

SODNIK

Toda zdravite žive, ne mrtvih.

DDR

Gospod sodnik! Ponovno vam zagotavljam, vaši zadržki so neupravičeni. Mimo tega: gotovo ste tudi vi izgubili kakega dragega in –

SODNIK

Saj, prav to je –

DDR

In bi ga radi znova videli ob sebi.

SODNIK

Jaz tu nisem pomemben, jaz moram odločiti glede na vse mesto.

DDR

Zagotavljam vam, da ne moj postopek ne navzočnost od mrtvih vstalih ne bo niti malo bremenila mestnega proračuna.

SODNIK

To vsak reče, potem pa –

DDR

Na drugi strani pa, ljudstvo, saj veste, hoče zdravja, a še bolj kot zdravja hoče čudeža. In če jim z mojo pomočjo to omogočite, zna to ugodno vplivati, saj razumete. Ko bo pokojna srenja zarajala med nami ...

SODNIK

Zarajala! Čakajte! To je nekakšen teater? Igrokaz? Te stvari so zelo nravstveno, idejno in estetsko vprašljive!

DDR

Prosim vas, uporabil sem prisposodbo, a sicer je vse to zgolj in samo eksaktna znanost, temelječa na istem sredstvu kot moje zdravilstvo, namreč na kamnu modrosti, ki sem ga sam odkril.

SODNIK

Saj, pa še ta kamen, ki ga hočete menda deliti med meščane. Oprostite mi, spoštovani d-doktor, to vendar ne gre! Da bi bili tepci kar naenkrat modri! Da bi Zagričarjev Mihon enako dobro razsojal kakor jaz!

DDR

Brez tega sredstva ne gre, verjemite mi. Kamen modrosti ali katalizator, kakor ga imenujemo učenjaki med seboj, omogoča, da dosežemo tisto, o čemer sicer ne bi mogli niti sanjati. Na drugi strani pa –

SODNIK

Saj, a kaj ga je potlej treba deliti med drhal! To je zelo nevarno!

DDR

Na drugi strani pa brez pravšnjega odmerka imenovanega katalizatorja navaden človek ne more doumeti misterija vstajenja. Sicer pa, verjemite mi: izkušnje kažejo, da se te stvari okrog modrosti neverjetno dobro izravnajo. Slednjič bo pamet precej pametno porazdeljena. To preroško misel je izrekel že Voltaire.

SODNIK

Kdo?

DDR

Voltaire.

SODNIK

A tako. *Precej dolgo misli.* Ne. Ne. Ni mogoče. Žal mi je, cenjeni d-doktor. Jaz sem sodnik, moja beseda je: mrličem mir.

DDR

Prav. Ne bom vas dlje pregovarjal. A vedite – nemara se ljudstvo upre, ko bo slišalo, za kakšno prelepo doživetje jih hočete prikrajšati. Na svidenje.

Odide.

SODNIK *samogovor – recitativ*

Mrtvi in živi vkup ne gredo!

To ni bilo nikoli,

tudi nikdar ne bo

po tej neumni volji!

A kaj, če nejevoljna srenja

name se spravi,

brez milosti odstavi

me in zamenja?

Ga pokličem nazaj?

Mu rečem, le naj?

– Ne, joj! Če se iz groba

vrne mi žena, tista hudoba!

Ne, ni mogoče!

Nočem! Nočem!

ADJUNKT *se vrne*

Je šel?

SODNIK

Menda veš, itak si prisluškoval.

ADJUNKT *pomenljivo molči.*

SODNIK

Nekam molčeč si postal naenkrat. Na njegovi strani si, kajne?

ADJUNKT *pomenljivo molči.*

SODNIK

Mišliš si, da boš s tistim kamnom ravno tako pameten kot jaz.

ADJUNKT *pomenljivo molči.*

SODNIK

Boš kaj muksnil! *Dvigne roko, menda z namenom klofute.*

Trkanje. Sodnik se s trzljajem ustavi sredi giba, kot da so ga prišli že zdaj mrlič obiskat.

Kdo je?

Vstopi gruča MEŠČANOV. Vodi jo SMREKAR, za njim se gnetejo dacar DRENOVEC, mladi TRNOVEC, posestnik KRTINŠEK, pisar TRAVARIC in mežnar ZEMLJIČ; morda še kakšen firbec.

Kaj pa vi?

SMREKAR *se izprsi*

Spoštovani gospod sodnik! Mi smo zastopniki velike skupine meščanstva.

DRENOVEC

Prišli smo vam predstaviti pomembno državljansko pobudo.

SODNIK *zlovoljen*

A, vidva. Že spet nekaj rovarita. Teh raznih pomladi imam že čez glavo. Vse leto same pomladi. Zapomnita si dobro: nič ne bo!

DRENOVEC

Nobenega rovarjenja ni, nasprotno, zavzemamo se za skladno in mirno sožitje.

SMREKAR

Dovolite, da jaz povem, kot smo se dogovorili, Drenovec.

DRENOVEC

Skladno sožitje pomeni, da ima vsakdo pravico kaj povedati.

SODNIK

A, nekakšna demokracija. To ne obeta kaj dosti.

ADJUNKT

Če dovolite, gospod sodnik, po 84. členu velja za državljansko pobudo –

SODNIK

Kdo je vas kaj vprašal! Izginite prepisovat sodne akte, za kar ste plačani! *ADJUNKT se kujavo pobere*. No, dajmo. Moj čas je dragocen.

SMREKAR *in DRENOVEC bkerati zajameta sapo, se spogledata.*

SMREKAR

No, kaj zdaj, kdo bo govoril!

DRENOVEC

Pa dajte vi, Smrekar, zavoljo ljubega miru.

SMREKAR *pokima, kot češ, 'končno iskerica pameti'; slovesno*

Naša meščanska pobuda ali iniciativa se zavzema za harmonično sožitje med vrvežem živega in mirom mrtvega.

SODNIK

Kaj?

SMREKAR

Harmonično sožitje med vrvežem živega in mirom mrtvega.

DRENOVEC

Najvišja oblika harmoničnega sobivanja.

TRNOVEC

Jaz ne vem teh učenih besed, jaz bi rad samo svojo Meto nazaj.

KRTINŠEK

Mularija mir, naj možje govorijo!

SODNIK

S tem se globoko strinjam. Smrkave marnje in babje čenčanje dobrega ne žanje. Vendar –

TRAVARIČ

Tako je. Dajmo, Smrekar.

SMREKAR

Spoštovani gospod sodnik, pozivamo vas, da prekličete svojo prenagljeno odločitev ter dovolite slavnemu d-doktorju Modru naše ljubljene rajnke priklicati nazaj v življenje.

SODNIK

Vidim, da ste organizirani. Ni še pol ure, kar sem mu pokazal vrata, in že prihaja naslednji napad.

SMREKAR

Prišli smo docela po svoji prosti volji in presoji.

SODNIK

Jaz pa vam po svoji prosti volji in presoji povem: nič ne bo. Mrtvake z živaki mešati ne gre. To je metafizika in za metafiziko v našem mestu ni prostora.

DRENOVEC

Z vsem spoštovanjem, gospod sodnik, motite se. To je znanost, in sicer katalitična medicina, temelječa na kamnu modrosti. Prej ste pozabili povedati, Smrekar, kako je, denimo, že rajnki Franc Šprudel –

SMREKAR *nervozno*

Drenovec, prosim, da me ne motite nenehno. – Torej, gospod sodnik, znanost je dognala, da je smrt zgolj poslednja in najbolj usodna bolezen. In ker ima d-doktor Moder pri zdravljenju vseh boleznih naravnost neverjetne uspehe, je samoumevno, da more tudi smrt pozdraviti.

DRENOVEC

Oživiljenje pokojnih je izpopolnitev in vrhovna stopnja medicinske veščine.

SMREKAR

To sem že jaz povedal.

DRENOVEC

Niste, ne.

SMREKAR

Z malo drugačnimi besedami, vendar isto.

DRENOVEC

Ne, ni bilo isto.

SMREKAR

Bilo je, a pustimo to. In napredek znanosti nam omogoča, da končno uresničimo na tem svetu najplemenitejše sožitje, sožitje z dragimi pokojniki. So mar kateri ljudje bolj naši, kot so oni naši?

DRENOVEC

To bi jaz veliko bolje povedal.

KRTINŠEK

Smo prišli sem zato, da se vidva prerekata, ali da nekaj dosežemo?

SODNIK

Dosegli ne boste nič. Eden kot drugi govorita brez haska.

DRENOVEC

D-doktor Moder ravno končuje knjigo o tem, debelo knjigo.

SMREKAR

Disertacijo. Ko jo dokonča in predstavi, bo d-doktor Moder postal d-d-doktor Moder.

SODNIK

To je meni prav malo mar. Jaz moram skrbeti za prid mesta in meščanov.

DRENOVEC

Obujenje rajnkoh bi bilo v velik prid mesta in meščanov. Meščani bomo dobili ljubljene rajnke nazaj in zaživali v doslej neslutnem sožitju.

SMREKAR

In ne pozabimo, k temu bo pripomogel še delež kamna modrosti, ki ga bo d-doktor ob priliki obujenja dal vsakomur od nas. Obogateni z modrostjo bomo zaživali novo življenje. Mesto bo zaslovelo daleč naokrog in z njim – mimogrede – vi, gospod sodnik.

SODNIK

Zasloveli bomo, da. Po kravalu in škandalu, ki bo nastal.

TRNOVEC

Ljubezen ni nikdar ne kraval ne škandal.

SODNIK

O pač. In mimo tega: smrkave marnje in babje čenčanje dobrega ne žanje.

DRENOVEC

Gospod sodnik, jaz bi predlagal, da vendarle prisluhnite glasovom iz ljudstva. Res niso tehtni kot strokovne utemeljitve, zato pa znajo biti zelo ganljivi.

SMREKAR

Pa kaj se vi tu že spet šopirate. Ni gospod sodnik menda –

SODNIK

Kot voljen zastopnik občestva vas bom poslušal. A prepričali me ne boste, to vam povem vnaprej.

SMREKAR

Izvolite začeti vi, Krtinšek.

TRNOVEC

Rečeno je bilo, da naj jaz –

KRTINŠEK

No, končno sem dobil besedo, da kaj rečem. Torej, vidite, gospod sodnik: meni se je sinoči sanjalo o moji rajni Jožefini. Bila je prav čisto kakor živa.

SODNIK

Marsikomu se marsikaj sanja.

TRAVARIČ

Sicer pa je bila res zmeraj precej živa tista vaša Jožefina.

KRTINŠEK

Kaj mislite s tem?

TRAVARIČ

Nič. Saj bomo videli, ko spet oživi.

KRTINŠEK

Najbrž ste se sami kaj slinili okoli nje in ste dobili klofuto, zato pa jo hočete zdaj blatiti.

TRAVARIČ

Že dobro, že dobro. Nič nisem rekel.

KRTINŠEK

Bilo bi bolje, če res ne bi, a žal ste.

SMREKAR

Prosim vas, povejte že svoje doživetje. Tudi drugi čakajo.

KRTINŠEK

Poslušajte torej, kaj mi je rekla. Rekla mi je – *se postavi v recitatorsko pozjo* – »Ljubi moj Miha, nobene nimam želje večje od s teboj tuzemske sreče!«

DRENOVEC

Je v grobu dozorela v poeteso ali kako!

KRTINŠEK

Ne, tudi v sanjah je gospodinja oziroma je bila, samo tako se je pač izražala. Ah, ko bi jo vi slišali!

SODNIK

Žal da je nisem in je tudi ne bom!

TRNOVEC

Poslušajte tudi mojo zgodbo.

SODNIK.

Ph. Smrkave marnje, babje čenčanje. No, dajmo. Samo hitro!

TRNOVEC

Lepo dekle sem ljubil.

ZEMLJIČ

Slabosti mladosti.

TRNOVEC *se razjezi*

Kakšne slabosti? Če je ljubezen slabost, naj bi šli po vašem vsi v samostan ali kaj?

SMREKAR

Lepo prosim, nikar se ne prepirajmo med seboj, tukaj smo s skupnim ciljem, da se s pomočjo doktorja Modra vrnejo med nas naši pokojni. Nadaljuj, mladenič.

TRNOVEC

Moja Meta, cvet v pomladi.

SODNIK

Na zdaj. Še ta. Nisem vedel, da imam v svojem mestu toliko pesnikov.

ZEMLJIČ *recitativ-pridiga*

Tipično za naše čase:

govori zelen mladič,

ki še ni izkusil nič!

Smrkavec le malo zrasede,

pa se že ošabno gliha,

lišpa se in brke viha,

vse mogoče dene nase,

češe se, frizuro suče

krog in krog neumne buče,

gunca se sred promenade,

kar se avšam zlo dopade!

Glava mu je sama kost,

mozga nič za učenost:

iz šole pride bolj zabit,

kakor se je šel učiti,

in razvije se v barabo,

ki ni za nobeno rabo!

SMREKAR

Hvala vam za to izpoved, ki bi bila prilična za šolmaštra. Nadaljuj, mladenič.

TRNOVEC *iskreno*

Štirinajst dni tega, prejoj, je umrla.

ZEMLJIČ

Pride ura kesanja.

TRNOVEC

Kakšna ura! Kakšno kesanje! Nehajte že pleteničiti neumnosti, Grudič ali kaj ste že!

ZEMLJIČ

Lej ga, kako se je razščeperil petelinček. Zemljič, *gospod* Zemljič, prosim.

SMREKAR

Še enkrat prosim, ne prerekajmo se!

TRNOVEC

Zdaj pa se je učeni d-doktor ponudil, da mi jo obudi nazaj v življenje. Samo vaše odobritve čaka moja sreča. Moja Meta!

DRENOVEC

Dosti, ne moreš samo ti govoriti. Pusti še drugim.

TRAVARIČ

Tako je. Jaz bi rad obudil svojega ujca, da mi pove, zakaj je zapisal imetje mojemu bratu in ne meni, ki bi bil mnogo boljši gospodar!

DRENOVEC

Ne vem, kaj boste na boljšem, če se vrne tisti, brez zamere, stiskač in slepar.

TRAVARIČ

Prepovedujem vam tako govoriti o mojem sorodstvu!

SMREKAR

Resnično, izrek »o mrtvih samo dobro« ima zdaj, ko mrtvi vsak čas ne bodo več mrtvi, toliko večjo veljavo.

DRENOVEC

Nasprotno, iz tega razloga je njegova veljava zelo omejena.

SMREKAR

Sicer pa mislim, da smo podali dovolj zgledov. Vsi se strinjamo, da je d-doktor izjemen učenjak in mu je treba dati dovoljenje.

SODNIK.

Vsi se strinjate, samo jaz se ne! Vrag vas nesil! Če je tako izjemen – kaj pa rabi moje dovoljenje!

DRENOVEC

Rabi ga, zato ker hoče, in mi tudi hočemo, da je vse po postavi.

SODNIK

Če hočete po postavi, potlej vam povem, da po postavi tega ne bo!

DRENOVEC

Je kje kakšen zakon, ki prepoveduje obujati mrliče?

SODNIK

Ni ga, toda ...

SMREKAR

Kar ni prepovedano, je dovoljeno.

KRTINŠEK

Na volitvah bomo gledali, da izberemo takega, ki nam bo pravično delil pravico.

SODNIK

Kaj! Nezaslišano!

TRAVARIČ

To se imenuje demokracija, gospod sodnik.

TRNOVEC

Danes ste sodnik, jutri pa morda več ne!

KRTINŠEK

Vi greste, mi izvolimo drugega!

SODNIK

Kako drugega?

SMREKAR

Boljšega!

ZEMLJIČ

Smo zdaj razumeli?

SODNIK *molči in skloni glavó.*

DRENOVEC

Dajmo zdaj, papir, pero, črnilo!

TRNOVEC *poravná vse potrebno na mizji*

Tako, gospod sodnik. Pišite.

SODNIK

Zdaj mi že smrkavci ukazujejo!

SMREKAR

Ne smrkavci niti ženske ne: ljudstvo. Se pravi možje. Vi podpišete in mrličí bojo prosti okovov smrti. Demokratična sloga vrveža življenja in spokoja smrti.

DRENOVEC

Pišite.

SODNIK

Ne, jaz ne morem.

SMREKAR

Zakaj ne bi mogli!

SODNIK.

Boli me roka –

KRTINŠEK

Pazi, da te še kaj drugega ne zaboli!

SODNIK *strt*

Diktirajte, diktatorji.

DRENOVEC

»S to listino dajem dovoljenje d-doktorju Dragomilu Modru – «

SODNIK

Kako se napiše d-doktorju?

TRAVARIČ

Lahko napišete ddr., kot Nemška demokratična republika.

SODNIK

Ddr. Dragomilu Modru –

DRENOVEC

»Obuditi mrlič v mestu Bê, naj so moškega ali ženskega spola – «

SODNIK.

Obuditi ... mrlič v mestu Bê, moškega spola ...

TRNOVEC

Kaj! Pozabili ste ženski spol!

ZEMLJIČ

Kako ste raztreseni, vi res niste več za mestnega sodnika.

TRNOVEC

Jaz hočem ljubico nazaj!

KRTINŠEK

Kaj ljubico, jaz hočem zakonito ženo!

SODNIK.

Ajajaj. »Ali ženskega spola – «

DRENOVEC

»Bodi mlade bodi stare – «

TRNOVEC

Stare bi pravzaprav lahko pustili v grobu.

KRTINŠEK

Se ti meša, smrkavec! Misliš, da bo potem polno mesto same mularije!

SMREKAR

Prosim vas, prosim vas! Ne prepirajmo se med seboj! Skupni cilj imamo!

DRENOVEC

»Bodi mlade bodi stare – «

SODNIK

Bodi mlade bodi stare –

DRENOVEC

»Naj bodo tudi deset let v grobu!«

SODNIK

Pa kakšne bojo vendar te vaše ljubice in žene in strici in tete, vse trhleno ...

KRTINŠEK

Tebi nič mar.

SODNIK.

Mar, mar ... Ne morem ... Natoči mi no en štamperl ...

DRENOVEC

Dajte mu, revežu, truden je od pisanja, ni vaje.

TRNOVEC *prinese iz omare*, SODNIK *endvatri zvrne en, dva, tri štamperle*.

SMREKAR

Tako, duša je privezana; zdaj podpis.

SODNIK.

Smrtno sodbo si podpisujem!

ZEMLJIČ

Vas že d-doktor obudi.

SODNIK

Na, tu imate, rablji.

Podpiše.

TRNOVEC

Zdaj nam bo sreča zasijala! Meta, kmalu boš pri meni!

KRTINŠEK

Jožefina!

SMREKAR

Dragi meščani, pohitimo k d-doktorju Modru s pomembno novico. Za veselje bo kasneje še dovolj časa!

Odbitijo in pustijo SODNIKA samega.

SODNIK *arija*

O prejoj! Zdaj groba

oživila bo trohnoba!

Zgodilo se bo čudo

neizrekljivo hudo!

O sreča zgubljena,

Vrača se žena!

Mož in ženica,
golob – golobica;
o ironija
resnico ovija!

Z druge strani – sodnikovo videnje menda – vstopa zbor mrličev (skupaj z živimi, kot na freskah), ki spremlja sodnikovo pesem z brundanjem, ploskanjem, škripanjem zob idr.: mrtvaški ples. Nekaj malega besedila, refrena, imajo tudi:

ZBOR

V grobu hud je mraz,
želimo spet med vas!
Vračamo, vračamo, vračamo se!

Četudi nič bolje
kakor pred leti,
hoteli bi vendar
še enkrat živeti!
Vračamo, vračamo, vračamo se!

DVE

D-doktor pri mizi v svoji kamri, nekaj bere in zapisuje, ZGAGA se vrti okrog njega.

ZGAGA

Prav res, to, da naj bi zdaj še mrličke zdravili oziroma iz jame vlekli in kdove kaj še –

DDR

Ti bi mi rad komandiral, kaj naj delam?

ZGAGA *molči.*

DDR

Potem se ne vtikaj. Jaz jih bom obujal, ne ti.

ZGAGA

Seveda, vi. Kdo pa drug. Kako pa mislite to narediti?

DDR

Saj si slišal. Na podoben način, kot zdravim žive. S pomočjo kamna modrosti.

ZGAGA

Se pravi, da jih v resnici ne boste?

DDR

Tebi se zdi, da v resnici ne zdravim bolnih?

ZGAGA

Nasprotno, zelo jih zdravite, neverjetno, kako bolnikom pomaga vaše zdravljenje.

DDR

Vidiš.

ZGAGA

Ampak živi so le živi, mrtvi in gnili pa ... reči hočem, živi lahko čutijo in mislijo in verjamejo vse sorte, pri mrličih pa – kako bi se izrazil: nekaj, kar več ni, bi moralo spet biti. Bo mar meso strohnelo postalo spet in zopet celo?

DDR

To kar meni prepusti, filozof. Boš videl, da ne bo težav. Če te kdo kaj vpraša, ti samo rečeš, kot sem ti ukazal.

ZGAGA

»Gospod dedohtar zdravijo žive in mrtve!«

DDR

Pa brez tega ironičnega prizvoka.

ZGAGA

Jaz ironičen? Nikakor ne, gospod. Vi ste vendar moj delodajalec.

DDR

Sem, da. In ker sem obenem najboljši zdravnik, znam zdraviti tudi nejevero. *Vzdigne gorjačo.*

ZGAGA

Lepa hvala, gospod dedohtar, mislim, da sem dokaj zdrav oziroma sem že precej boljši.

DDR

To me veseli.

ZGAGA

Samo nekaj je še –

DDR

Poslušaj. Sva ali nisva rekla, da je to moja stvar?

ZGAGA

Rekla, seveda, vaša, popolnoma, kakopak, toda tu gre za nekaj drugega –

DDR

Namreč?

ZGAGA

Namreč, v vaši službi mora tudi moja malenkost marsikaj postoriti, ne rečem, da mi je težko, a vendar, delo je delo in to je zame dodatno delo! In kakšno delo! Obujanje mrličev!

DDR

Rekel sem ti že: ti ne boš nikogar obujal.

ZGAGA

Jih bom moral pa gotovo prekladati in kdove kaj vse še z njimi, mrhovino trohnočno! In ve se, da je pečanje z mrtvaki mimo drugega tudi nevarno.

DDR

Se ti zdi?

ZGAGA

Prvič, bogve od česa je kateri umrl. Lahko se človek naleze kakšne kužne bolezni.

DDR

Aha.

ZGAGA

Drugič, menda so mrličji precej hudobni, ker zavidajo živim, da so živi.

DDR

To res ponekod piše, vprašanje pa, ali je res res, ker nimamo pričevanj iz prve roke. Še kaj?

ZGAGA

Kjer so mrličji, so kaj naglo tudi žandarji.

DDR

Res si veliko premišljeval, Zgaga.

ZGAGA

Sem, ja. In navsezadnje čisto vsakdanji vidik. Mrtvaki smrdijo.

DDR

Veliko tehtnega si naštel.

ZGAGA

Kajnedaj.

DDR

Opozarjam pa te, da vse našteto velja tudi za žive. Kar pomisli.

ZGAGA *misli in žalobno ugotovi, da je res*

Že, vendar –

DDR

In mimo tega, kaj si mi hotel sporočiti? Naj si poiščem drugega pomočnika?

ZGAGA

Nisem imel v mislih natanko tega.

DDR

Marveč?

ZGAGA

Po mestu se govori, da nameravate to narediti zastonj.

DDR

Res je. Pro bono.

ZGAGA

Pro kaj?

DDR

Pro bon za božji lon oziroma zastonj oziroma iz človekoljubja.

ZGAGA

No, vidite: vi se odločite zastonj, jaz pa naj delam zastonj! To sem vam hotel povedati!

DDR

Tudi napredek znanosti je ob tem seveda pomemben, a tega ne gre preveč razglašati, ker znajo biti ljudje nazadnjaški. Nimajo najinega idealizma.

ZGAGA

Nimajo ne, jaz ga tudi nimam, če sem odkrit!

DDR

Prostovoljne prispevke pa seveda bova pobirala. Napredek znanosti je povezan s stroški.

ZGAGA

Še kako je povezan! Ampak gospod dedohtar, ne morem, da ne bi rekel, pa magari grem na vaše gorko zdravljenje: mislite, da vam bodo mrličiči plačevali prostovoljne prispevke?

DDR

Mrličiči ne, živi.

ZGAGA

Tisti pa še manj! Kdo je slišal, da bi živ človek kaj plačal prostovoljno! Srečen si lahko, če ti vrže krajcar!

DDR

Boš videl, da bo padlo več kot krajcar. Tudi zate bo kaj ostalo.

ZGAGA

Ostalo! Ostanki! Sami ostanki! Jaz bi moral biti deležnik ali celo prilastek, poslovni partner, imeti pošten delež zaslužka, izdaten procent, in to vnaprej, ne pa – pomije človekoljubja!

DDR

Vnaprej lahko dobiš sto procentov batin.

ZGAGA

Ampak gospod dedohtar, jaz nisem mislil – to se pravi, mislil sem že, ampak ali naj bo človek tepen samo zato, ker misli –

DDR

Zelo dober razlog.

ZGAGA

To je krivično, globoko krivično! Tako plačilo –

DDR

Plačilo plačilo plačilo! Drugega te prav nič ne zanima?

ZGAGA

Odkrito rečeno, gospod dedohtar, koga pa zanima kaj drugega kot to?

DDR

Boš videl: človekoljubje je na koncu poplačano. Nese in znese. Verjemi.

ZGAGA

Verjemi, verjemi, verjemi! Pa saj nismo v cerkvi, Bog vas nima rad! Poznam vas dobro! Če mi daste več, to pomeni, da ste vi dobili še več več! Več dobim, bolj sem dobil premalo; več je tega, kar sem dobil, več je onega, česar nisem dobil; več sem dobil, večja je krivica, ker nisem dobil še več!

DDR

Interesantno premišljanje in tudi lepo si ga oblikoval. Moja dolžnost je poskrbeti, da boš dobro poplačan za ta svoj de profundis. *Dvigne gorjačo.*

Trkanje na vrata.

Nekdo je prišel. Srečo imaš. Naprej!

Noter se zgnete bolj ali manj cela ali celo še številnejša delegacija meščanov, ki je bila prej pri sodniku.

Vi ste, prijatelji. Kaj pravi gospod sodnik?

SMREKAR

Ni bilo lahko.

DRENOVEC

Upiral se je na vso moč.

TRNOVEC

Ampak mi nismo odnehali. Obdelovali smo ga, dokler ni popustil.

SMREKAR

Izvolite, d-doktor. *Poda mu list.*

DDR *prebere*

Odlično! Zdaj pa le razglasite:

Recitativ

Še to nedeljo vsak,

Kdor za mrličem vzdihuje,

ugledal bo, kako mrtvak

iz groba mrzlega ven pripotuje!

D-doktor Moder mrtve iz grobov

bo sklical, vrnil živim jih domov!

Vdovcu ženico,

mladeniču devico,

otročiče staršem,

prijatelje tovaršem,

babi dedca, dedcu babo,

če bo še za kakšno rabo!

V kratkem: stari kakor mladi,

radi ali pa neradi,

zemljo bodo zapustili,

s svojimi se spet združili,

ko jim živim v veselje

brž vstati dam povelje.

VSI *ploskajo*

Bravo!

KRTINŠEK

Eno vprašanje me muči. Kakšni pridejo mrličji iz groba? Tiste, ki so nekaj časa pod rušo, so menda že napol pojedli črvi!

DDR *povzame recitativ*

Natura mrtvaka
natanko bo taka,
kakršna poprej je bila:
ne bolj huda, ne bolj mila.
Kot takrat bojo dišali,
ko bili so živi in zdravi;
le da neka luč se pali
čez po njihovi pojavi.

DRENOVEC

Lux aeterna!

TRAVARIČ

Če sta se prej žena in mož lasala, se bosta zdaj tudi, ne?

TRNOVEC

In nasprotno! Kakor me je imela moja Meta prej rada, me bo imela tudi zdaj!

VSI *zbor*

Pridite, mrtvaki, čakamo na vas!
lepše kakor v jami tukaj je pri nas!
Dobrodošli!

DDR

Zdaj hitite razglasit blago vest!

SMREKAR

Vpili bomo kakor jerihonske trombe!

TRNOVEC

Jaz grem k mežnarju, naj bije plat zvona!

DDR

Tako je prav, prijatelji. Jaz pa se takoj lotim priprav, kajti dejanje terja veliko in nadnaravno moč.
Če še kaj želite, se pogovorite z mojim pomočnikom. *Odide.*

ZEMLJIČ

Vi, ki ste njegov asistent. Povejte nam, kako to naredi?

ZGAGA

Podrobnosti vam ne morem razkriti. Nekatera znanja so lahko v neveščih rokah pogubna.

DRENOVEC

Da da, seveda, seveda.

SMREKAR

S pomočjo kamna modrosti, je bilo rečeno?

ZGAGA

To pa zanesljivo, kajti ta kamen je, kot ime pove, vir modrosti.

ZEMLJIČ

In potem bo nekaj te rudnine razdelil med nas!

ZGAGA

Tako je. Največ tistemu, ki jo najbolj potrebuje.

SMREKAR

Gospoda, ne izgublajmo časa se spričo obetajočega se nam novega življenja. Pojdimo rajši oznanit vsemu mestu radostno novico.

ZGAGA

Samo trenutek, preden odidete.

Zastanejo in se obrnejo k njemu.

Kot veste, delava jaz in d-doktor Moder vsa ta slavna dela *per bacco*, torej brez plačila, zgolj človekoljubno in znanstveno. Vendar pa, saj razumete, tudi najbolj vzvišen človek ima potrebe kot vsi drugi. Hrana, obleka, bivališče, kurjava ... Zatorej, če vam ni pretežko, kakšen prostovoljni prispevek –

Mahoma premolk. Nato.

SMREKAR

Časi so zelo težki.

DRENOVEC

Letina je bila slaba.

TRNOVEC

Čisto brez denarja sem. Povabim vaju na ohcet, ko se bova z Meto vzela.

KRTINŠEK

Naročim, naj vama pripeljejo ostanke lesa iz mojega gozda, da jih bosta lahko kurila v gašperčku.

ZEMLJIČ

Jaz zmolim za vas posebej učinkovito molitev.

TRAVARIČ

Od kovača, ki mi je ostal dolžen, sem dobil še zelo dobre klešče za puljenje zob, to lahko prav pride pri vajini obrti. Lahko pa mu tudi rečem dobro besedo, da vama ceneje podkuje konja.

ZGAGA *seže v besedo*

Najlepša vam hvala za prijazno pomoč v težkih časih. Nasvidenje jutri.

Odidejo.

Le čakajte, hudiči uhrni. Vam bom jaz dal klešče za puljenje zob.

DDR *pogleda noter*

So že šli? Hitro si jih spravil iz hiše. Najbrž si jim omenil prostovoljne prispevke.

ZGAGA

Rekli ste, dedohtar, da bojo pripravljene plačati.

DDR

Ne smeš napasti naravnost. Pride čas, ko ti bojo še ponujali, kar zdaj tiščijo k sebi.

ZGAGA

Pride, če prej ne crknem.

DDR

Ne boš ne tako hitro.

Trkanje.

Aha. Poglejmo, kdo prvi pride.

Vstopi KRTINŠEK.

KRTINŠEK

Moje spoštovanje. Odpustita za nadlego.

DDR

Pravkar ste bili tukaj, ste kaj pozabili? Ali pa se vam je pritaknila kakšna nagla bolezen?

KRTINŠEK

Ne, ne.

DDR

To me veseli.

KRTINŠEK

A kaj pomaga ljubo zdravje, ko pa drugo vse narobe gre, je nekoč rekel naš vladar.

DDR

Vladar je imel tedaj državniške skrbi.

KRTINŠEK

Pač, seveda.

DDR

Kaj torej?

KRTINŠEK

Torej ... ta vaša reč z obujanjem mrličev.

DDR *se namuzne Zgagi, kot češ: sem ti rekel?*

Ste nestrpni? Prav kmalu bo.

KRTINŠEK

Mda.

ZGAGA

Dajmo, dajmo, ne bomo se ves dan pregovarjali! Pacienti čakajo!

KRTINŠEK

Da. K stvari. Torej. Meni je umrla teta, kakšno leto bo tega.

DDR

In zdaj bo oživila, prav kot želi vaša državljanska pobuda. Gotovo ste zelo veseli.

KRTINŠEK

Da, seveda. Kakor se vzame. Torej, bila je precej bogata in svojih otrok ni imela, tako da sem jaz podedoval njeno posestvo.

DDR

A, to! Saj ga ne bo terjala nazaj, veste. Obujeni mrličji nikoli ne spreminjajo tega, kar so naredili za življenja, tisto zelo spoštujejo. Življenje imajo tako rekoč v živem spominu.

KRTINŠEK

To si mislim, da. Dokumenti so dokumenti. Vendar –

DDR

Vendar?

KRTINŠEK *recitativ*

Po tetini smrti na pot pohitim,
da prevzamem svoje posestvo;
a ko prispem, ugotovim,
da po črki postave nasledstvo
ni samo moje,
deli se na dvoje,
ker tamkaj sameva
še neka žlahtnica, uboga reva.

ZGAGA *poznavalsko*

Aha.

KRTINŠEK

Odveč je govoriti,
da posesti ni drobiti;
Kjer več je gospodarjev,
prav malo je denarjev,
bogastvo razkropljeno
je kmalu zapuščeno.
Vsak po svoje vlada,
slednjič vsakdo strada –

DDR

Tako ste svojo žlahtnico raje odplačali.

KRTINŠEK

Čemu bi stran metali,
kar smo prigarali?
Revše, kot rečeno,
neuko in nevedno;
in kakor vsakdo ve,
več déležnikov, manj denarja,
ljubezen se pri seb' začne,
Bog najprej sebi brado ustvarja.

ZGAGA

Obilje tehtnih misli.

KRTINŠEK

Kaj ona bi z lastnino?
Le v breme bi bila ji.

Bolje, da preživnino
dobri Gospod sam da ji,
kot pita drobno ptičico,
oblači belo lilijo,
da svobodna živi
brez brige in skrbi!

ZGAGA

Če prav razujem, je šlo revše beračit po svetu, ti pa si postal gospod posestnik.

KRTINŠEK

Kar bi dobila ona,
bi šlo v takoj na boben;
jaz pa sem se zavezal,
da prejme v dar od mene
vsak teden četrtaka
in bo preskrbljena.
Sedaj pa stvar je taka –

ZGAGA

Stvar taka, da ti peklenski ogenj cmari zadnjo plat, ker bo prišla nazaj teta in videla, kako si pohopsal, kar ni bilo tvoje.

KRTINŠEK

Naredil sem, kar je bilo pametno, vsak vidi –

ZGAGA

Vsak pa tudi ve, da se gre zaradi tega v keho.

KRTINŠEK

Saj, in zato zdaj –

DDR

Žal se tu ne da pomagati.

KRTINŠEK

Se ne da?

ZGAGA

Obeta se ti pogovor s teto, tat sežgani. Take, kot si ti, bi bilo najboljše: sek, pa glava v košaro!

KRTINŠEK

A če se teta vendarle ne bi vrnila?

DDR

Mora se vrniti. Veže me Hipokritova zaprisega, zame so vsi pokojniki enaki.

KRTINŠEK

Če gospod d-doktor ukazuje mrličem, da vstanejo, lahko tudi kateremu ukaže, naj ne vstane.

ZGAGA

Mišliš, da je pokopališče špecerija, da vzameš, kar ti paše, in pustiš drugo? Svinja!

KRTINŠEK

Jaz ... Dal bi vama –

DDR

Usoda in pravica nista naprodaj.

KRTINŠEK

Saj ni mišljeno, da bi –

ZGAGA

Sto cekinov!

KRTINŠEK

Mislite ...

ZGAGA

Mislimo: sto cekinov!

KRTINŠEK

Toliko še za posest ne vem, ali je vredna –

ZGAGA

Je pa keha zato! Na dan s cvenkom, dobro vem, da ga imaš s sabo, slepar! Sicer – krogla in veriga! In še v Novice dam natisnit, da bodo vsi prebrali, kakšen prasec si!

DDR *s kretnjo zadržaj pomočnikov srd*

Razumeti morate, posebna usluga nekaj stane. Sicer pa je cena ugodna, ker vključuje vaš delež kamna modrosti.

KRTINŠEK

Tisto – ni bilo rečeno, da je zastonj? Potem bi lahko dobil popust –

ZGAGA

Zastonj, zastonj, zastonj!

DDR

Zastonj za božji lon!

ZGAGA

Zastonj je samo milost božja,
zato pa je je zmanjkalo,
nikjer več ni je!

Bi se rad srečal s svojo teto, lopov?

Nastavi dlan.

KRTINŠEK *pesem o štetju denarja*

En dva tri štir pet:

pet cekinov potepinov.

In še drugih pet

pa jih je že deset.

In naprej še tako

prav do sto pridemo.

ZGAGA

Tako, in zdaj izgini, ničprida!

KRTINŠEK *se pobere.*

ZGAGA

Dobro sva ga obdelala, a ne, dedohtar?

DDR

Hitro se učiš. Kar presenetil si me, ko si postavil tako visoko ceno in ... uspel. *Nastavi roko.*

ZGAGA *čemerno izroči cekine*

In moj delež?

DDR

Kaso imam jaz. Po oživljanju deliva.

ZGAGA

Bova res? Me ne farbate?

DDR

Sem te že kdaj osleparil?

ZGAGA

Eee ... No, pustimo. Mislite, da pride še kdo?

DDR

Bomo videli.

ZGAGA

Če hočete, dedohtar, ga lahko tudi sam sprejemem.

DDR

Hehe. Prilika dela tatu.

ZGAGA

Jaz da bi ...! Kako morete sploh pomisliti kaj takega!

DDR

Kdor slabo misli, greši, vendar ne zgreši.

Trkanje.

Aha.

Noter plane DRENOVEC.

DRENOVEC *zasopel*

Sluga pokoren!

DDR

A, tudi vi.

DRENOVEC

Tudi?

DDR

Samo tako pravim. Katera bolezen pa vas pesti?

DRENOVEC

Se lahko zanesem na molčečnost?

ZGAGA

Pri nas molčimo kot grobovi.

DRENOVEC

Ha! Nasprotno, vi odprete grob, se pravi, da več ne molči!

DDR

Aha. Gre za to, da bi grob molčal?

DRENOVEC

Tako nekako.

DDR

Da bi bil mutast, kdor pride ven?

DRENOVEC

Ali še boljše, da sploh ne pride.

ZGAGA

To ni mogoče!

DRENOVEC

Mislil sem, če bi vi – Poslušajte me! Če slišite mojo zgodbo, me boste razumeli!

ZGAGA *vzvišeno*

Mi vse razumemo, da.

Recitativ + trio

DRENOVEC

Že leta sem davčni funkcionar.
Dolgo sem gledal ves tisti denar,
zraven pa tolkel revščino!
Sama vesta, kako je to:
človek pod kožo krvi je vroče
in nikdar mu zadosti ni,
vse več se mu življenja hoče!

ZGAGA

Staro in mlado svojo težko kri
z denarci burka in gasi!

DRENOVEC

Rad sem v družbi veseljačil
noči vse dolge prav do dne!
Plača je majhna – pa na up!
In se dolgovi je višal kup;
ko pride čas, da se jih plača,

takrat pa: jojme, jojmene!

Aj, glavobol!

Aj, glavobol!

In kaj sem hotel?

ZGAGA

Da, kaj si hotel!

DRENOVEC

Vzel sem denarce iz državne kase.

ZGAGA

Kjer zlat cekinček sam od sebe rase.

DDR

Nazor prav jako zanimiv!

DRENOVEC

Da, menim, ko bi le resničen bil!

ZGAGA *in* DDR

Nikdar nihče ne bil bi dolžen niti kriv!

DRENOVEC

Mislil sem: zaslužil bom in vrnil in nihče ne bo niti opazil. Dolgo ni bilo prilike; ves sem se tresel, ko je bilo treba predati blagajno; kaj bo zdaj? Šef bo opazil, da je premalo, in potem ... In kaj mislite, kaj je bilo?

ZGAGA

Šef je podivjal.

DRENOVEC

Odgovor napačen.

DDR

Šef ni ničesar opazil.

DRENOVEC

Ne samo da ni opazil, še pohvalil me je in mi povišal plačo.

ZGAGA

Potem ti ni bilo več treba krasti.

DRENOVEC

Prosim lepo, jaz nisem kradel! Samo sposojal sem si!

ZGAGA

Pardon. Ni bilo več treba nepovratnega kredita.

DRENOVEC

A na žalost – človek, veste, se prilagodi okoliščinam. Tako je šlo več let, vsi so me imeli radi, saj kdor ima cvenk, s tem se nihče ne krega; in da bi bilo še bolj veselo, sem si omislil – lepo mlado ljubico.

ZGAGA

Mmm.

DRENOVEC

In nekoč sem ji v trenutku zanesenosti – človek se rad neumno hvali – v trenutku zanesenosti sem ji neprevidno zaupal, kakšen je moj vir dohodka.

ZGAGA

Aj aj aj.

DRENOVEC *kratko povzame*

Da, aj aj aj.

ZGAGA *pritegne*

Državna kasa je bila premajhna zdaj!

DRENOVEC

Če ji nisem hotel kupiti, kar si je poželega, je takoj grozila, da me naznani oblasti.

ZGAGA

Naslov zgodbe: v zanki.

DRENOVEC

Lahko si mislite, da z ljubico nisem imel več dosti veselja.

ZGAGA

Lahko.

DRENOVEC

Tako da – greh je, vem, a kaj morem – priznam, ni mi bilo neljubo, ko je storila smrt.

DDR

A, umrla je?

DRENOVEC

Umrla, Bog ji dal mir in pokoj. In jaz sem spet svobodno dihal.

ZGAGA

Svobodno kradel, hočeš reči.

DRENOVEC *recitativ*

Prijatljivi, teh besed nikarte.

ZGAGA

Si izposojal. Krasti ni težko, je pa težko to imenovati. In zdaj te je strah, kaj bo, ko se vrne med žive.

DRENOVEC

Tako.

DDR

Žal mi je. Tu se nič ne da. Poslušajte, gospod dacar. Na kakšen način pa je pravzaprav umrla vaša vrla – metresa?

DRENOVEC

Nekaj takega je pojedla in je nanoslo –

DDR

Nanoslo je. In kje je dobila to, kar je, kakor pravite, pojedla?

DRENOVEC

Kaj jaz vem, kupila najbrž.

DDR

Kaj pa vi veste, kupila najbrž. *Pomigne ZGAGA.*

ZGAGA

Sto.

DRENOVEC

Prosim?

ZGAGA *recitativ*

Nisi razumel?

Sto cekinov te stane,
sleparska baraba,
da v grobu ostane
tista tvoja baba!

DRENOVEC

A kje naj vzamem?

ZGAGA

Kjer si jemal do zdaj.

DRENOVEC

A toliko! To ni pravično!

ZGAGA

Če meniš, da se ti godi krivica, greš lahko še zmeraj k biričem.

DDR

Sicer pa je cena ugodna.

ZGAGA

Vključuje kamen modrosti, ki ga dobiš zraven, da si boš v prihodnje izmišljal manj neslane izgovore.

DRENOVEC *stalni pripev*

Ni bilo rečeno, da je tisto zastonj? Potem bi lahko dobil popust –

ZGAGA

Zastonj je za poštenjake! Kriminalci plačajo!

DRENOVEC

Pa je že kdo dobil zastonj?

Duet

ZGAGA

Zastonj, zastonj, zastonj!

DDR

Zastonj za božji lon!

ZGAGA

Zastonj je samo milost božja,
zato pa je je zmanjkalo,
nikjer več ni je!

Nastavi dlan.

DRENOVEC *o štetju denarja*

En dva tri štir pet:

pet cekinov potepinov.

In še drugih pet

pa jih je že deset.

In naprej še tako

prav do sto pridemo.

ZGAGA

Tako, in zdaj izgini, preden dvignemo ceno!

DACAR *jo odkuri.*

DDR

Vidim, da si popolnoma dojel, kako ta reč deluje. Samo nikar jih preveč ne stiskaj.

ZGAGA

Naj bom popustljiv z zločinci!

DDR

Da ne bom moral še za tabo koga obujati.

ZGAGA

Četudi! – Ampak ne zamerite, dedohtar, nekaj bi vas vprašal.

DDR

Da?

ZGAGA

Kaj je pravzaprav ta kamen modrosti? Nikoli ga še nisem videl.

DDR

Lej ga! Prodajaš, kar niti ne veš, kaj je!

ZGAGA

No ja, mislite, da sem edini! – Ampak – ga imate res?

DDR

Misliš, da lažem? Seveda ga imam.

ZGAGA

Kje pa ste ga dobili?

DDR

Destiliral sem ga iz glav takih modrijanov, kot si ti.

Trkanje.

ZGAGA

Že spet ne bom nič zvedel.

DDR

Deluje čudežno, kmalu boš videl. – Naprej!

Vstopita TRAVARIČ (pisar) in ZEMLJIČ (mežnar).

ZGAGA *ju premeri*

A zdaj pa kar dva skupaj. Imata isto glisto?

TRAVARIČ

Torej, spoštovani, gre za to reč, ki ste jo napovedali, da boste namreč obudili mrtve.

ZGAGA

Ja, kaj je s tem?

TRAVARIČ

Torej, prejšnji teden je smrt povabila k sebi tisto ... žensko, Jero.

ZEMLJIČ

Luč nebeška naj ji sveti. Saj tostran je ni nobeden maral.

TRAVARIČ

Pusti me vendar, da jaz povem! Torej. Ta Jera je imela tako grdo navado, da se je vlačila po mestu in je vsakega zmerjala, ljudem obešala vzdevke in priimke, vsakemu vrgla v obraz, ker se ji je zdelo; in vse je izšnofala in potem to ne samo, da je govorila naprej, ampak naravnost v obraz ti je metala.

ZGAGA

Strašno, res. Ampak ne razumem dobro. Praviš, da se je vlačila po mestu, kaj pa je bila ta Jera, mestna vlačuga?

ZEMLJIČ

Ne, ne ona, ne rečem, bila bi že, ampak je bila že bolj stara.

ZGAGA

In kaj, vidva se menda bojita, da pride nazaj in vaju bo spet zmerjala?!

TRAVARIČ

Tudi to, ampak ni stvar v tem. Torej. Povedati je treba zgodbo.

Duet

Moja žena enkrat hoče,
naj kupim ji kiklo iz svile.
Jaz pravim, to je nemogoče,
majke mi božje mile,
jaz sem samo ubog pisar,
kje pa imam denar
za kikelco iz svile!

ZEMLJIČ

Imel bi ga več,
če ga zakockal ne bi.
Imaš ga še, a od tebe preč
zelo težko kaj gre,
ker prste imaš obrnjene
zmeraj le k sebi,
skopuh ti skoporiti!

TRAVARIČ

Ni res! Ne more biti!
Jaz sem samo ubog pisar!
Ne morem, ponovim, kupiti! –
Mine tako še nekaj dni
in vidim – kar ima na sebi žena,
drugega ni kot kikla svilena!
Ponosno špancira in miga,
kar nekam nakvišku jo dviga!
In rečem ji, kje si dobila
to kiklo, od kod ta svila?
Ona se kuja, povedati noče.
Jaz ji pripalim dve-tri vroče
in nazadnje iztepem iz nje, da –

ZEMLJIČ

To ni nič res, kar bo povedal!

TRAVARIČ

In še kako je res, baraba!
Skratka, pod batinami prizna baba,
da ji svilene kikle nihče drug
ni kupil, kakor tale fehterfuk!

ZEMLJIČ

Ženskam jaz nisem kupoval nikol
ne kikel in ne kamižol!

TRAVARIČ

Ki je dajatve desetinske kral,
pod roko jih naprej prodal –

ZEMLJIČ

Moja natura je pobožna in poštena!
On pa kockar, skopuh, slepar,
ni čudno, če se žena
se mu je s kom spečala!

TRAVARIČ

– in za svileno kiklo dal denar,
ona –

ZGAGA

Ona?

TRAVARIČ

– pa njemu je v zameno dala!

ZEMLJIČ

Kje da bi revež jaz,
ki sem cerkven od pet do las,
in reven kakor miš cerkvena –

TRAVARIČ

Tista ni revna, je lepo rejena!

ZEMLJIČ *lamento*

Ne morem niti se najesti!
Le trideset vaganov zmesi
in dvanajst malih veder vina,
prav malo nese zgonovina.
O božiču nekaj hlebcev,
za zabelo dosti tepcev,
liber petdeset prediva,
za krompirček majhna njiva;
za velikonočni čas
pride kakšen par klobas.
To je vse, kar služba meče,
tu ni govora od sreče!
Žensko da bi vzdrževal,
cunje, kinč ji kupoval?
Vse, kar Jera je dejala,
si je baba zmišljevala!
S tvojo ženo nimam nič!

TRAVARIČ

Nikar ga ne poslušajte! – Ob kratkem, temule tu je zmešala glavo in on ji kupuje stvari, zato da se kurbata! Pa kar je res, je res, prej je bila ko ciganka, zdaj se nosi ko kraljica.

ZEMLJIČ

To o meni in njegovi ženi ni nič res! Jaz sem cerkven človek in poštenjak!

TRAVARIČ

Še kako je res, kurbir farški!

ZEMLJIČ

Jera je to raztrobila zato, ker se nisem hotel z njo spečati. Pa kakšno je delala! Enkrat na procesiji:
recitativ

Prav za mano hodi Jera,
grozovito me obira.
Trikrat pravim: Tiho bodi!
pa je bil še večji zlodi.
Stopa mi na peto,

šimfa mi obleko.
Da je moje petje
staro že stoletje,
da tako seliš,
da na skret jo tiš (pardon),
da ne znam orglati
niti sveč vžigati,
še zvoniti ne.
Tko po celi poti
litanije moti;
vse samo zato,
ker nočem se spečati z njo.

TRAVARIČ

Mora se pridušati na vse grlo, da bi gledali drugam namesto njega vlačugarja!

ZEMLJIČ

Ni res!

TRAVARIČ

A četudi!

ZEMLJIČ

Saj, a četudi!

ZGAGA *mora zavpiti*

Kako, a četudi?

ZEMLJIČ

Važno je, kaj se govori.

TRAVARIČ *recitativ*

Kajti navzven resnice
ne loči se od puhle govorice;
pravzaprav vseeno je,
če res je, ako se ne ve,
da žena se mi s tabo vlačí,
z denarjem tvojim se oblačí!

DDR

Čakajta, pa zakaj sta vidva pravzaprav prišla? Da bi koga obujal ali koga drugega spravil na britof?

ZEMLJIČ

Bognasvaruj! Jaz sem človek cerkve!

TRAVARIČ

In jaz član uglednega pisarskega ceha!

ZEMLJIČ

Samo – da bi Jera ostala, kjer je.

TRAVARIČ

Tako, da. Da ne bi prišla nazaj.

ZGAGA

Čakajta. Kaj je zdaj to. Pa saj tista Jera je pri vsem skupaj najmanj važna.

TRAVARIČ

A, ne. Najbolj. Ona je to izšnofala in mi je grozila, da bo vse raztrobila.

ZEMLJIČ

Da bo vse raztrobila. Čeprav ni bilo nič res.

TRAVARIČ

Res je bilo, kurbir!

ZEMLJIČ *boče peti*

Vendar ni, kot se zdi –

ZGAGA

Nehajta že s to lajno!

ZEMLJIČ

Se pardoniram. Ob kratkem: če bi vi, doko-doko, pustili Jero v grobu, za drugo bomo že nekako.

TRAVARIČ

Tako. Bomo že nekako.

ZGAGA

Razumem. Nosač in natikač rogov sta združila moči z namenom, da obvarujeta svoj ugled. Škoda, ker nista pripeljala še gospe, da bi se kar pri tej priči naredila sloga.

TRAVARIČ *arija*

Bi jo, a jo boli glava,
in okrog oči je plaval!
Malo je slabo pazila,
po stopnicah pogrnila.

ZGAGA

Kaj menite, doktor?

DDR

Hm. Vajina želja se zdi utemeljena. Resnica je prežlahтна stvar, da bi se po vogalih nastavljala kot kakšna počestnica.

ZEMLJIČ

Vedel sem, da boste razumeli!

TRAVARIČ

Hvala vam, rešitelj!

ZGAGA

A kot resnica tudi njena odsotnost ni zastoj!

TRAVARIČ

A, seveda.

ZEMLJIČ

Še kako res.

Nato.

ZGAGA

Skupaj s kamnom modrosti znese –

TRAVARIČ

Čakajte, a mar ni bilo rečeno –

ZEMLJIČ

– da je tisto zastonj?

TRAVARIČ

Ker potem bi lahko bil popust. Stvar je namreč taka, da –

ZEMLJIČ

Taka, da –

Drugi del dueta-opombe

TRAVARIČ

Modrost je lepa in koristna.

ZEMLJIČ

Tako je, lepa in koristna.

TRAVARIČ

Ampak v bistvu,

ZEMLJIČ

to sem pomislil,

TRAVARIČ

Kdor ima modrost,

ZEMLJIČ

ta bolj modruje;

TRAVARIČ

kdor je preprost,

ZEMLJIČ

ta pa deluje.

TRAVARIČ

Modruje.

ZEMLJIČ

Deluje.

TRAVARIČ

Deluje.

ZEMLJIČ

Modruje.

TRAVARIČ

Je zastonj,

ZEMLJIČ

ker nima cene.

TRAVARIČ

Je za lon,

ZEMLJIČ

ker ni od koristi nobene.

TRAVARIČ *in* ZEMLJIČ

Zadosti modrosti,

modrosti zadosti.

Modrosti zadosti,

zadosti modrosti.

DDR

Tako torej mislita.

ZEMLJIČ

Da.

TRAVARIČ

Da.

Z duetom nad duet

ZGAGA

Naš narod kremeniti

DDR

zna čemu se odreči.

ZGAGA

Kajpak ne polni riti,

DDR

ki ždi pri topli peči;

ZGAGA

pamet, to pa bi šlo;

DDR

to najmanj rabimo!

ZGAGA

Če ne želite kamna modrosti, prav. Cena je sicer fiksna, brez modrosti ali z njo stane enako.

TRAVARIČ

A tako.

ZGAGA

Tako.

TRAVARIČ

Torej.

ZEMLJIČ

Da.

TRAVARIČ

Mislil sem, mogoče je imam ta hip res zadosti. Vendar –

ZEMLJIČ

Tako, vendar –

TRAVARIČ

Če jo drugi vsi dobijo, kaj, če se zgodi, da me v tem prekosijo?

ZEMLJIČ

In mene. Ali celo žena –

TRAVARIČ

Kakšna žena? Imaš ženo? Čigavo ženo imaš?

ZEMLJIČ

Ne, nimam nobene, govorim na splošno, kaj, če žena pride do tega kamna in na ta način postane modrejša –

TRAVARIČ

Ali da ni nemara že postala! Saj to že vem, da zna priti do cekinov!

ZEMLJIČ

To je res. Žena, to je hudič.

TRAVARIČ *in* ZEMLJIČ *zelo kratak duet*

Žena je ena
obema dodeljena!

TRAVARIČ

Mislim, da bom vzel tudi kamen.

ZEMLJIČ

Tudi jaz. Da.

ZGAGA

No, veseli me, da smo se domenili. Sto cekinov.

ZEMLJIČ

Ježešna! Sto cekinov! Saj to je petdeset na vsakega!

ZGAGA

Vidim, da ti je dal kamen nekaj pameti že vnaprej, znaš deliti stotico na dva dela. Vendar deljenje ni potrebno. Sto cekinov je na osebo.

TRAVARIČ

V bistvu bi moral on več plačati, on je moja žena –

ZGAGA

Sto cekinov na osebo ali pa bo mila Jera naprej razkladala vašo žlahtno štorijo. Prosim lepo.
Nastavi obe roki. Onadva odštevata cekine vsak v eno.

Pesem o štetju denarja

TRAVARIČ

En dva tri štir pet:

ZEMLJIČ

En dva tri štir pet:

TRAVARIČ

pet cekinov potepinov.

ZEMLJIČ

pet cekinov potepinov.

TRAVARIČ

In še drugih pet,

ZEMLJIČ

pa jih je že deset.

TRAVARIČ

In naprej še tako

ZEMLJIČ

še tako in še tako

TRAVARIČ

še tako in še tako

ZEMLJIČ

prav do sto pridemo.

TRAVARIČ *in* ZEMLJIČ

Kako denar kroži,

o ljudje božji!

Kroži, kroži, kroži,

o denar ti božji!

S tem refrenom odkrožita ven.

ZGAGA

Dedohtar, saj vidite, kako vam v vsem pomagam, ampak zdaj pa res. Kaj je vendar ta kamen modrosti? Kako deluje?

Trkanje.

Pa kaj to vi naročate, da pride nekdo prav takrat, ko –

DDR

Pač gneča. Poglej, kdo je.

ZGAGA *gleda skozi kukalo*

Z glavo in brado eksclenca mestni sodnik.

DDR

Z njim bom raje sam opravil. Najdi si za ta čas kako drugo zaposlitev. Lahko tam zraven računaš, koliko cekinov bi moralo biti tvojih.

ZGAGA ubogljivo odide in se brez dvoma klasično skrrije za zaveso ali kuliso (zato tudi SODNIK med kočljivim pogovorom tu in tam sumničavo škili v tisto smer, vendar si ne upa nič reči).

Naprej.

Vstopi SODNIK.

Gospod mestni sodnik, kakšna čast.

SODNIK

Gotovo je gospod d-doktor zelo jezen name.

DDR

Še malo ne; vsakdo ima pač svoje dolžnosti. Nadvse sem počaščen, da se je potrudil k meni sam gospod mestni sodnik.

SODNIK

Čast je moja, slavni d-doktor!

DDR

Kako vam lahko ustrežem?

SODNIK

Poudarjam, moj obisk ni uraden, z vami želim govoriti zasebno.

DDR

Diskretnost je zajamčena. Poslušam vas.

SODNIK

Torej, kako bi dejal. Ducat let je minilo, kar sem vdovec.

DDR

Da.

SODNIK

Ko sem se ženil, so jo vsi hvalili; Suzana, tako ji je bilo ime, mi bo izvrstna žena, so govorili; vse lastnosti ima, ki so za to potrebne. Po dobrem premisleku – nisem več bil v letih, ko se sprejemajo nepremišljene odločitve – sem jo vzel v zakonski stan.

DDR

Modra odločitev.

SODNIK

Tudi jaz sem bil tega mnenja. A neke noči, že kmalu po poroki, slišim ponoči rogoviljenje pod oknom. Potlej glas: »Pst! Ljubica! Pst!« Delam se, da spim, vlečem dreto, zraven pa vlečem na ušesa. In slišim, kako gre ona do okna in potem ni bilo konca šepetanja in poljubovanja in vzdihovanja –

DDR

Živo si predstavljam prestrašni prizor.

SODNIK

Kaj sem moral slišati, gorje!

Duet: recitativ, govor

»Me ljubiš še?«

»Kaj bi te ne!«

»Jutri gre zdoma jazbec stari,
posel ima v sosednji fari;
ti, ljubček, k meni pridi,
glej, da te kdo ne vidi,
dobro se bova pogostila,
ljubezen staro obnovila.«

Mislím si: le čakaj, kuzla!

Drugo jutro ob uri rani
odpravim se na pot;
rečem ženičici Suzani,
da prenočil bom drugod;
odidem za čas dneva,
a v srcu polno gneva.
V glavi mi buči,
mrak se nalega na oči.
Zvečer pa naskrivaj
povrnem se nazaj.
In tam zalotim ju
v strastnem onegavljenju!
Vzamem grčavo palico,
in pika-poka njega, njo,
da sam povsem brez sape!
A onadva upehana
od opravila drugega!
On plane kvišku in jo odkuri
brez hlač v hladni nočni uri,
jaz pa, ko ni bilo
več njega, mlatim njo samo!
A kaj se zdaj zgodi!
Ona pokonci vzcepeta
in naga kakor Eva
se vame zakadi!
»S tabo, stari, sem se poročila,
ampak le njega bom ljubila!
Enkrat za vselej vedi,
ne hodi več po moji sledi!«
Jaz ne vem, al spim al čujem,
kaj bi storil, premišljujem,
kar mi skoči s pestjo v láse,

da mi rog na čelu zrasede.
Vidim, da sem jaz šibkejši,
kdor se more, ta se reši!

DDR

Ojoj! Ojoj! Gorje! Gorje!
A kdo je bil oni oné?

SODNIK

Ne vem, in to me je peklilo;
bilo se mi je pred očmi stemnilo. –
Zraven bila je zapravljivka,
daleč okrog najhujša pivka!
Če ji ne dam, kar prosi,
stvari prodajat nosi:
prstane, srebrne žlice,
moje zlate duhanice,
suknje, plašč in boljše hlače,
iz kašče žito, iz dima krače,
da si kupi oblačilo,
kakor je v šegi bilo,
z njim na svoja pota hodi,
globlje zmeraj v zablodi!

A sreča v nesreči: iznenada se moja žena nečesa naleze in umre. O rajski mir!

DDR

Vaša zgodba je zelo zanimiva, da ne rečem pretresljiva. Od česa pa je gospa soproga umrla?

SODNIK

Kaj pa vem. Nečesa se je nalezla. Važno je nekaj drugega: jaz naj bi zdaj Ksantipo dobil nazaj!
Prosim vas! Je to pošteno?

DDR

Bodi kar bodi, krtova dežela bo oživela. Naprej vam mora pomagati ljubi Bog.

SODNIK

Prosim vas!

DDR

Tu ni druge poti. – A ko se ravno pogovarjava, vi kot mestni sodnik mi gotovo lahko nekaj razjasnite.

SODNIK

Da?

DDR

V svoji praksi ugotavljam, da v tem mestu ženske rade umirajo.

SODNIK

Res? To je nenavadno. Ni mi bilo znano.

DDR

Škoda. Mislil sem, mogoče –

SODNIK

Poslušajte, se ne bi mogla vendarle kako zmeniti? Da se kaj primakne itn. ipd.?

DDR

Izključeno.

SODNIK

Izključeno že, kaj pa –

DDR

Ste rekli petsto? Hmm. *Hip premisleka.*

SODNIK

Čakajte, nisem –

DDR

Poslušajte, sodnik: vi imate hčer, kajne? Saj veste, tisto – hči mestnega sodnika in druge zgodbe.

SODNIK

Imam, seveda! Nalašč v ta namen sem jo tudi pripeljal s seboj. Zunaj čaka.

Stopi do vrat, jih odpre in pokliče ven.

Jedrt, pridi noter!

Vstopi dekle, se postavi prednjo in stoji kot lipova boginja.

Zmenjeno. Moja hči je vaša. Poglejte jo: mlada, zdrava, nevedna, ubogljiva. Prava družica bo. Sklenili ste odličen posel, gospod d-doktor. Izvolite potipati, če želite.

DDR

Bom potem. Naj bo tedaj. Petsto in hči.

SODNIK

Ne, čakajte; rekla sva: hči ...!

DDR

Lahko pa tudi nič – ne pesto ne hči; zato pa njena mati.

SODNIK

Ne ne! Samo nobene besede o materi! Hči! Hči z doto, ki ima jo milijonarka!

DDR

Lepo ste to ubesedili. – V ceno je vključen tudi delež kamna modrosti.

SODNIK

Lepa hvala, a skorajda bi se raje zmenil za popust, saj spričo službe, ki jo opravljam ... Da bi namesto petsto ...

DDR

Popust ni mogoč, cena je enovita. Še ene hčere tudi nimate.

SODNIK

Nimam, res ne. Pa tudi, kaj vam bosta dve. Nismo mohamedanci, mimo tega že ena sama ...

DDR

Zmenjeno. Nastavi roko, sodnik odšteje vanjo.

SODNIK *in DDR izmenična izštevanka*

Dvajset, tri'set petdeset,
sto cekinov potepinov.

In še sto in še sto
in še dvesto je petsto;
je petsto, je petsto.
Kako denar kroži,
o ljudje božji!

DDR

Kamen dobite ob vstajenjskem obredu. Še danes pa mi dostavite njeno balo.

SODNIK *z malo glasu*

Na uslugo, gospod d-doktor. *Hčeri* Ti ostaneš tukaj in narediš vse, kar ti ukažejo gospod d-doktor.

Odide; spotoma.

Mi smrklja vsaj ne bo več najedala živcev.

ZGAGA *pride iz za zaves*

Čestitam, dedohtar, zelo dobro ste opravili, niti sam ne bi znal boljše, a kaj vam bo ta bunka? Samo v napoto bo.

DDR

Če nič drugega, je to dolžnost do simbolike. Nagrada za zmagovalca. – Odpelji jo in reci oštirju, naj napravi kamro zanjo.

ZGAGA

Še zanjo kamro! Na čigav račun pa?

DDR

Zdaj jaz skrbim zanjo, siroto brez matere. In ti boš modro storil, če se boš lepo vedel z njo. Lahko ti še koristi, navsezadnje je hči mestnega sodnika.

ZGAGA

Ph!

Otožno pogleda cekine na mizi, neprijazno pomigne dekletu, ona se poslušno odpravi za njim. Odideta.

DDR *vestno šteje cekinčke in jih zлага v kupčke; popeva v brk*

O cekini
potepini
klatijo se
sem in tje
in na koncu na prebitek
tam jih je,

ve se kje,
ravno tam, kjer jih že itak
dosti je,
dosti je!

Noter plane ZGAGA, držeč za ovratnik ADJUNKTA. DDR pomete cekine v predal.

ZGAGA

Ravno sem se vračal pa sem zalotil tega lopova pred vrati. Po mojem je mislil špijonirati.

ADJUNKT

Nikakor ne, spoštovani d-doktor. Bil sem namenjen k vam, a je vaš asistent planil name kot furija.

ZGAGA

Kaj imaš ti hoditi k dedohtarju, saj je bil tvoj gazda pravkar tukaj!

ADJUNKT

Nisem prišel v njegovem imenu, on niti ne ve, da sem tu.

ZGAGA

Tako? Kaj potemtakem želiš?

ADJUNKT

Gospod sodnik je gotovo prišel prosit, da ne bi obudili njegove žene.

ZGAGA

In kaj potem?

ADJUNKT

Mu boste ustregli?

ZGAGA

Seveda ne! Kaj si misli stari! Da bo on ukazoval večnostnim stvarjem!

ADJUNKT

Aha.

ZGAGA

Kaj pa tebe tako skrbi njegova žena, kolega?

ADJUNKT

Hja, to je, veste ... Kako bi dejal ... Sodnik in njegova žena ... Torej, jaz in sodnikova žena ...

ZGAGA

A! Ti si bil tisti!

ADJUNKT *zgovorno molči.*

ZGAGA

Potem ti je pa gotovo ljubo, da bo oživila!

ADJUNKT

Hja, to je, veste, jaz mislim, da jo je sam sodnik – da ji je – tega ne mislim samo jaz – in –

ZGAGA

Toliko boljše zate. Zdaj se bo vse razjasnilo.

ADJUNKT

Hja! Kar je bilo, je bilo, razen tega, veste, mogoče ona misli, da sem jo jaz!

ZGAGA

Zakaj bi jo?

Recitativ, trio

Ni bila tvoja metresa?

ADJUNKT

Hja! Tisto že!

Pozabljati pa le ne gre
drugega interesa!

Saj ne, da mi bilo je vseč,
ko ni živela več;

ampak po drugi plati
pa preje nisem mogel spati,
tako me je črvičil strah!

Če zdaj se vrne, bo na mah
nastala grozna štala,
in jaz bom navsezadnje –
kajti sodnik, čeprav prismoda,
vendar ni kdorsiboda –
brez lepe službe vladne!
A služba meni človeku nudi
kaj malega ugleda,
dohodek, pa seveda
kakšen priboljšek tudi ...

ZGAGA

Z malo besedami, kolega,
razumem dobro, kaj te bega:

VSI TRIJE

Ljubezen lepa stvar je
in greje vsakomur srce,
a od gorkote njene se
je marsikdo hudo opekel;
na drugi strani pa
za službo tudi mar je
razsodnemu človeku!

ADJUNKT

In tako bi prosil ... ponižno ... mogoče bi se pa le dalo ... da se ne bi vrnila ...

ZGAGA

Kaj menite, dedohtar?

DDR *po premisleku*

Menim tako: vaša pripoved me je globoko ganila.

ADJUNKT *olajšan*

Hvala iskrena.

DDR

Je pa to povezano z dodatnimi stroški.

ZGAGA

A, seveda.

ADJUNKT

Pripravljen sem kaj –

ZGAGA

Sto.

ADJUNKT

Kaj sto?

ZGAGA

Cekinov. Kaj!

Iztegne dlan

DDR *duet*

Da to, kar je bilo,
zaman ne izgine,
življenje človeško
zastonj ne premine –

ZGAGA

– a če je minilo,
nazaj gor ne rine –

OBA

– odštejte zdaj težko
prislužene cekine!

ADJUNKT *šteje denar v ZGAGOVO dlan*

En dva tri štir pet:
pet cekinov potepinov.
In še drugih pet
pa jih je že deset.
In naprej še tako
prav do sto pridemo.

DDR

Kako denar kroži,
saj to je čudež pravi,
o ljudje božji,
prav kot je v naravi

simetrija,
večni red!

Medtem je prišel na prizorišče zbor s plesalci

PLES cekinov

Kar gre gor, gre tudi dol;
kar gre dol, gre tudi gor;
nič pri miru ni nikol:
glej nenehni ples
mrtvih in živih teles:
vse umira, kar živi –
in se znova prerodi!
Večno vračanje
in obračanje,
ki ga dobro ponazarja
lepi krožni tok denarja,
tokokrog, ki pa le zmeraj ,
pa čeprav obod
od svetlega žarišča
dalč enako je povsod,
vendar tako pot poišče,
da se ponekod nabira:
vsakdo, vsakdo, prav vsakdo
lahko profitira!

TRI

Kak dan kasneje. D-doktor v svoji sobi.

DDR

Kje hudiča je Zgaga? Da se ni napil, ko je najmanj treba, pa še kaj izblebeta!

Pride ZGAGA, res rablo dimljen.

Medtem ko se onadva prerekata, vidimo, kako se na glavnem prizorišču začne zbirati občestvo.

A! Kod si hodil? Celó večnost te čakam.

ZGAGA

Hudič z vami.

DDR

Ohoho, a kar hudič? Kaj pa je narobe?

ZGAGA

Dosti je bilo strašenja z gorjačo. Ne bojim se vas! Jaz zahtevam zase tretjino tega, kar ste pokasirali, ne groša manj, ali pa povem vse, kar vem; oziroma napišem, še boljše! Ves dan letam po mestu in nosim glavo naprodaj in na koncu kaj dobim? Pest drobiža!

DDR

Tiho, da te kdo ne sliši, povsod je polno ljudi, ki čakajo na veliki dogodek.

ZGAGA

Naj sliši, kdor hoče! Boste že videli! Vi mislite, da sem jaz tepec!

DDR

Bogme, res mislim in tudi res si, ko se tukaj usajaš. Brez dvoma tudi ti zelo rabiš kamen modrosti.

ZGAGA

Saj sem rekel, da ga hočem, pa mi ga niste dali! Še tega mi niste povedali, kaj sploh je v resnici!

DDR

In kaj bi naredil, če bi ti povedal? Napisal knjigo *Ravni pot najboljši pot?* Ali pa *Also sprach Zgaga?*

ZGAGA

Vi se kar norčujete. Če grem na žandarmerijo in povem, kar vem, boste vi pisali zaporniški dnevnik.

DDR

Kaj pa veš takega?

ZGAGA

Kako goljufate poštene ljudi!

DDR

Glej, glej. Goljuf Zgaga v interesantni vlogi zastopnika poštenih ljudi. Včeraj si bil še normalen, danes si postal moralen. Tvoja prihodnost je v politiki.

ZGAGA

Moja prihodnost je tukaj! In se je že začela!

DDR

Nedvomno. In oni, ki so približno tako pošteni kot ti, ti bojo dali medaljo za vestno držanje vreče.

ZGAGA

Jaz hočem svojo tretjino!

DDR

Recimo, da te vprašam: si mogoče v moji službi kdaj ostal brez življenjskih potrebščin?

ZGAGA

Zmeraj!

DDR

Eh, ta ljubezen do pretiravanja, tako značilna za nižje sloje.

ZGAGA

To ni nobeno pretiravanje. To je razredni boj.

DDR

Aha.

ZGAGA

Kaj pa moja družina?

DDR

Kakšna družina?

ZGAGA

Če jo bom imel.

DDR

A, če je tako, je pa druga stvar. Bodoča družina nikakor ne sme biti prikrajšana. Tu imaš.

Mu da mošnjicek.

ZGAGA

Kaj! Res mi daste!

DDR

Res.

ZGAGA

A kar tako?

DDR

Ne kar tako. Za bodočo družinico.

ZGAGA

Sluga pokoren! A je tretjina?

DDR

Četrtna.

ZGAGA

Saj sem vedel! O, ne! Tretjina ali pa začnem kričati!

DDR

Kaj boš pa kričal? »Primite tatu, se pravi mene«? Lej, ravno tam jih gre nekaj, kar začni.

ZGAGA *pogleda*

Thja, mogoče navsezadnje res tudi četrtnina ni tako napačna.

DDR

Vidiš.

ZGAGA

In zdaj bo pametno, da vzameva pot pod noge.

DDR

Zakaj? Si kaj takega slišal?

ZGAGA

Šel sem na en policič prav s tem namenom. Kaže, da so segli do sem glasovi iz sosednje dežele. Neki možakar je spraševal po vas, kje stanujete in táko. Govoril je o goljufiji. Očitno policaj.

DDR

Potem ni kaj čakati. Ukaži, naj osedlajo konje, plačaj oštirju, da naju ne teče takoj zatožit. Še Jedrt naj se napravi.

ZGAGA

Kaj vruga vam bo tista smrklja!

DDR

Sem ti rekel, da to ni tvoja stvar. – Ampak ne smemo je pobrisati na vrat na nos, drugače bodo takoj za nami. Moramo si pridobiti nekaj prednosti. Jaz stopim pred meščane in jih zaposlim, ti pa pridi čez četrto ure povedat, da me nujno kličejo k nekemu bolniku v sosednje mesto.

ZGAGA

Prav.

Odideta.

Trg. Pripravljeno obnovevališče. Meščani se zbirajo. Nekateri se pogovarjajo, drugi bolj oprezajo.

DRENOVEC

Prav zanima me, kakšen bo Peter, ko se vrne z onega sveta. Kaj vse bo znal povedati!

TRNOVEC

Jaz točno vem, kakšna bo moja Meta: vsa taka, kakor je bila, le še malo lepša in še bolj me bo imela rada.

SMREKAR

Si predstavljate: prav mi bomo to prvi doživeli. Nihče v stoletjih še ni videl, da bi se povrnili rajnki.

TRAVARIČ

No, no. Kaj pa duhovi pa vampirji in podobno?

SMREKAR

Lepo vas prosim, tisto so pravljice, srednjeveške vraže. To, čemur smo mi priče, pa je čista znanost. Kataliza s kamnom modrosti. Le-ta bo najprej razdeljen, potem se bodo vračali rajnki.

KRTINŠEK

Zakaj pa to?

DRENOVEC *zviška*

Niste slišali: ker brez tega ni mogoče doumeti misterija vstajenja!

TRNOVEC

Res je! In vstajenje ima veliko opraviti z ljubeznijo, in kamen modrosti tudi –

SODNIK *pravkar prišel*

Kot slišim, mladenič tu razgrinja neke neumnosti, ki znajo biti zelo dolgožive.

TRAVARIČ

A, spoštovani gospod sodnik. Kaj pa vi tukaj? Mislim sem, da nasprotujete temu.

SODNIK

Jaz sem mestni sodnik in me zadeva vse, kar se v mestu godi. Moje nasprotovanje je izhajalo zgolj iz razlogov javnega reda.

KRTINŠEK

To pa to. Iz razlogov, da ne marate videti ob sebi spet svoje spoštovane soproge.

SODNIK

Če nič drugega, kot meščan tega mesta imam pravico do svojega deleža kamna modrosti tako kot vsi drugi.

SMREKAR

Vi ste vendar že brez njega kar preveč pametni.

DRENOVEC

Pst. D-doktor prihaja.

DDR *stopi na plano, jih umiri z gibom roke*

Dragi prijatelji, pozdravljeni na nadepolni dan, po katerem v tem mestu nič več ne bo tako, kot je bilo. Bliža se ura, od katere bodo v slogi bivali rajni in sedajni in modrost bo kraljevala. In sedaj po vrsti, da bo pravično, preidimo k delitvi kamna modrosti. Za vse bo dovolj. Vi pa ste se gotovo že dogovorili za primeren vrstni red.

KRTINŠEK *sosedu v gruči*

Če rečejo, da je dovolj, to zmeraj pomeni, da bo zmanjkalo.

DRENOVEC

Pšt. D-doktor Moder vendar ni goljuf!

TRAVARIČ

Najprej dobi ta, ki najbolj rabi, je bilo rečeno.

KRTINŠEK

Torej ta, ki je najbolj neumen.

ZEMLJIČ

In to sem jaz. O tem ni dvoma.

TRAVARIČ

Ne, jaz sem.

ZEMLJIČ

Ni res, spoštovani d-doktor! Jaz sem veliko boj neumen od njega in prosim, da se mi verjame.

TRAVARIČ

Ne poslušajte ga; laže, jaz sem največji tepec, zato pa je tudi moja žena – vprašajte, kogar želite.

KRTINŠEK *recitativ*

To ve vsak,
da si bedak,
vendar vidi tudi slepec,
da sem jaz še večji tepec!

DRENOVEC

To je že res, a poglavitni osel sem jaz.

SMREKAR

Četudi veljam za umnega človeka, pod omiko tiči neverjetna zagovednost!

SODNIK *recitativ*

Ne smemo pozabiti,
je rekel že Kuzanski,
da v vedežih – *kaže sebe* – so skriti
bedaki gromozanski!

DDR

Težko je tu soditi,
bedaki prečastiti!
A treba vendar reči;
kdo tepec je največji?
Predlagam glasovanje.

DRENOVEC

Ni potrebno. Jaz – lahko prisežem!

TRAVARIČ

Krivoprisežnik! Jaz sem ta!

ZEMLJIČ

Ti si lažnivec, jaz sem tepec!

Pride ZGAGA, nekaj pošepeta DDR-u na uho.

DDR

Posluh! *Gruča utihne.* Dobil sem sporočilo, da je neki gospod v sosednjem mestu nenadoma obolel in me neodločljivo kličejo k njemu. Predlagam, da določitev vrstnega reda prejemanja kamna modrosti zaupate tistemu, ki ima največ izkušenj s pravično delitvijo in delitvijo pravice: mestnemu sodniku.

SMREKAR

Čakajte, mislite, da je res primerno –

DDR

Sodnik bo izvrstno opravil. So konji osedlani, pomočnik?

ZGAGA

So, dedohtar.

DDR

Potem pa kar brez odloga. Bolezen in smrt ne čakata! Sicer pa se v nekaj urah vrnem, nato razdelimo kamne po vrstnem redu, ki ga boste določili, in se lotimo obujanja dragih pokojnikov! Pojdiva brž, da se čim prej tudi povrneva!

DDR in ZGAGA odvibrata.

SODNIK *napihnjen*

Slišali ste torej, da je spoštovani d-doktor meni zaupal delitev kamna modrosti.

KRTINŠEK

Nobene delitve ti ni zaupal, samo določitev vrstnega reda!

SODNIK

To je isto. Ko pride kamen, ga po določenem vrstne redu tudi razdelimo.

VEČ GLASOV

Misli si! Slep! Mešetar s pravico!

SMREKAR

Sprašujem vas: ali naj o okoliščinah obujanja pokojnih odloča tisti, ki je temu najbolj nasprotoval? To je tako, kot če bi ustanovili državo, vladal pa bi ji potlej tisti, ki je bil proti, da se jo ustanovi!

SODNIK

Prosim lepo, jaz nisem nasprotoval, ponavljam, imel sem zgolj zadržke iz razloga javnega reda! Če pa ne bom določil zaporedja, se bo začetek delitve zagotovo zavlekel, lahko pa se celo zgodi, da ga ne bo, če se d-doktor razjezi, ko se vrne.

TRAVARIČ

Tu ima mogoče prav. Pustimo mu, da določi vrstni red. To še ne pomeni, da ...

SMREKAR

Prav, določite vrstni red, ampak pravično!

SODNIK

Adjunkt, vi boste zapisovali.

ADJUNKT se namesti.

SODNIK

Pišite. Prvi dobi kamen modrosti mestni sodnik.

ZEMLJIČ

Ha! Sebi je določil prvemu!

KRTINŠEK

Seveda, ker je največji bedak!

SODNIK

Žalitev organa oblasti se zapiše. *ADJUNKT piše.* Dodelil sem ga zato, ker se spodobi, da jaz, kot mestna oblast, dobim prvi del modrosti, pa četudi ste vi mogoče, pravzaprav zanesljivo, večji osli. Kdo mi more to odreči?

TRAVARIČ

Mi!

ZEMLJIČ

Mestna oblast gor ali dol; prva je tukaj neumnost! Tu so svobodne volitve, tu bedaki izbiramo prvega izmed svojih! Zdajšnja družbena hejahija nič več ne velja!

DRENOVEC

Potrebni so novi obrazi, prvi bodo zadnji, zadnji bodo prvi!

TRNOVEC

Tako je!

SODNIK

Opozoril bi vas še enkrat, da sem sodnik. Kdor si upa meni kaj preveč reči, bo en dva tri končal v zaporu. Grehov ima vsak dovolj na vesti.

KRTINŠEK

Ti boš nam govoril, ki si svojo ženo fental, ki se ti je kurbala in ni čudno, da se ti je!

SODNIK

Ti si pa poslal svojo žlahtnico beračit, baraba!

SODNIK in KRTINŠEK si skočita hudo v lase. Splošni ravs. »Daj ga!« »Smrtoljubi!« »Vi sploh nočete, da se vrnejo naši dragi!« »Sram vas bodi, pustite gospoda sodnika.« »Na, tu imaš!« »Vsi smo enaki, vse nas bolijo batine!«

Na prizorišče mirno prikoraka JEDRT in se ustavi nedaleč od ravsajoče se skupine.

Op.: TU JE »RAZVODNICA«.

TRNOVEC

Ohooj! Tiho! Poglejte, kdo je prišel!

Vse to mora nekajkrat ponoviti, preden doseže, da se ravs poleže. JEDRT ta čas stoji ob strani in v naročju pestuje nevelik zavoj.

SODNIK

Kaj delaš tukaj? Zakaj nisi pri d-doktorju? Si zbežala! Pazi se! ukazal sem ti, da –

KRTINŠEK

Ste slišali, še hčer mu je nastavil, kdo ve, kaj je hotel v zameno!

SMREKAR

Ampak d-doktor je pravičen mož!

JEDRT kaže listek (nič ne govori, zdi se, da je morda mutasta).

DRENOVEC

Kaj je to?

ADJUNKT

Listek.

KRTINŠEK

Nekaj piše.

ZEMLJIČ

Preberi, pisar.

TRAVARIČ

»Jedrt je moja poslanka.«

ZEMLJIČ

Kako, »Jedrt je moja poslanka,« kaj je to?

ADJUNKT

Sporočilo od d-doktorja, kaj pa drugega, tepec.

ZEMLJIČ

Res je, tepec sem, to povem s ponosom.

KRTINŠEK

Še nekaj piše!

TRAVARIČ

Preberi, ti, ki si tako pameten!

KRTINŠEK

Misliš, da ne vem, kaj hočeš povedati? Da boš ti dobil kamen prej kot jaz? *Pomenljiva gesta.*

DRENOVEC

Pšt! Poslušaj!

TRAVARIČ

»Dekle vam prinaša sporočilo, ki vas bo vodilo do kamna modrosti.«

SMREKAR

Sporočilo!

KRTINŠEK

Kje je?

JEDRT *visoko dvigne ovojnico.*

TRNOVEC

Tu je!

ADJUNKT

Preberi!

TRAVARIČ

Prebral bom, vendar odločno zahtevam, da se ne pozabi –

DRENOVEC

Ne bomo, ne bomo pozabili, da si bedak, preberi že končno!

Poklicani TRAVARIČ vzame ovojnico od JEDRT.

KRTINŠEK

Čakajte! Še zmeraj nismo določili vrstnega reda!

DRENOVEC

Jaz predlagam, da kar punca določi vrstni red! Naj to stori nedolžen otrok!

ZEMLJIČ

Prvič, dvomljivo je, ali je otrok res nedolžen –

TRAVARIČ

Zapri gobec, v primeri s tabo je svetnica, kurbir tatinski!

SMREKAR

Prosim vas! Ona je vendar d-doktorjeva poslanka!

TRAVARIČ

Točno! Tepec!

DRENOVEC

Daj, nehaj že s tem, kdo te bo poslušal!

TRNOVEC

Naj ona sama odpre in prebere!

KRTINŠEK

Ampak kako naj prebere, ko pa nič ne govori?

ZEMLJIČ

Sodnik, a je mutasta?

SODNIK

Pri meni ni bila, vse prej, ampak nedoumljive sile –

JEDRT *jih ustavi s kretnjo.*

TRNOVEC

Čakaj! Glej!

JEDRT *odpre ovojnico, vzame iz nje list, si zakrije oči, se zasučē, poda ovojnico nekemu (TRNOVCU) na slepo.*

ZEMLJIČ

Izbrala je! Preberi zdaj!

Poklicani stopi na podij poleg JEDRTI.

TRNOVEC *bere*

»Med nami je velika needinost. Naš narod je pred veliko zgodovinsko preizkušnjo, v usodni uri takorekoč, žalostno razdeljen, da nikoli tega: ne moremo se zediniti, kateri med nami je največji butec. Tako številni naši darovi klavrno propadajo.«

DRENOVEC

Še kako res!

KRTINŠEK

Na žalost!

SODNIK

Pšt! Pusti ga, naj prebere vse!

TRNOVEC

»V tem času neednosti imam za vas dobro novico. Kamen modrosti bo sam določil, kateri ga je najbolj potreben.«

TRAVARIČ

Hvala Bogu!

TRNOVEC

»Tako storite. Pojdite torej vsi skupaj na Podrto goro, kjer je veliko skalovja, tam si vsak izberi dovolj težek kamen in si ga spústi na glavo si tako ukreši iskro modrosti!«

SMREKAR

Kaj pravi?

KRTINŠEK

Se norčuje?

TRAVARIČ

Nemogoče, d-doktor je poštenjak!

DRENOVEC

Svetnik!

TRNOVEC

»Nemara se ob tem komu pokaže tudi podoba kakega dragega pokojnika in le-to podobo zmore prepričati, da ostane pri njem, ali pa, če je kamen modrosti dovolj težak, se sam preseli med drage rajnke! Jaz se vam zahvaljujem za dane mi prostovoljne prispevke; zdaj vas dokončno lahko pomirim, da mrličev ne bom obujal, česar ste se tako bali. Še to: ker sem bil večkrat povprašan, kako da ste mi prav vi, meščani mesta Bê, tako pri srcu, vam zdaj lahko povem: ker najraje verjamete, kar je najbolj nemogoče. Z najlepšimi pozdravi, ddr. Dragomil Moder.«

NEKDO *zavpije*

Prevara!

Beseda se grozljiva razleže.

KRTINŠEK

Moja Jožefina, kje si!

TRNOVEC

Meta!

TRAVARIČ

Stric Hinko!

DRENOVEC

Pa koliko me je stalo!

KRTINŠEK

In mene šele!

Zmešnjava, v njej klici.

SMREKAR

Pozor! Jaz vam bom pa nekaj povedal! To ni on!

TRNOVEC

Res je! Ni mogoče, da bi d-doktor storil kaj takega!

DRENOVEC

On ni nič kriv!

SMREKAR

On tega sploh ne ve!

TRAVARIČ

O, če bi on vedel!

KRTINŠEK *kaže JEDRT*

Ta smrklja je to zakuhala!

TRAVARIČ

Skupaj s svojim pokvarjenim očetom sodnikom!

KRTINŠEK

Tako je!

ZEMLJIČ

Daj ga! Mahni ga!

TRAVARIČ

In njo!

SODNIK

Ne, ne, nikar, jaz nimam nič s tem! Samo ona, samo ona! Jaz sem eden od vas! Ona, veste, ona v resnici sploh ni moja hči! Ona je – Tudi jaz jo bom tepel! To je dokaz! To je dokaz!

Potegnejo JEDRT dol, jo podrejo na tla, da je skrita v njihovem krogu, in strastno udrihajo po nji, obenem z medkljici: »Prasical!« »Kuzla!« »Udri!« itn.

Nenadoma glasen klic: »MIR!«

Klic je tako avtoritativen in grozeč, da preteparci obstanejo kot vkopani in se še spogledati komajda upajo. JEDRT za njimi neopažena – vsaj za nas neopažena – izgine s prizorišča.

Iz ozadja prikorakata dve uradni ženski osebi, ki sta po noši in vedenju med svečenicama in policajkama – morda dubovnici s policijsko šapko in pendrekom. Na prsih imata našivek TEMPUS NOVUM, na rokavu SUPER EGO: skratka, inkvizitorki. Med njima se opoteka uklenjen in kot se mu vidi, že tudi dobro obdelan (»supiranje aretaciji«), ZGAGA.

INKVIZITORKA 1

Prijeli smo tega ničvredneža.

Ga dregne pod rebra: nasploh ga obe med zaslišanjem po potrebi in občutku diskretno naprej obdelujeta.

INKVIZITORKA 2

Boš kaj rekel, baraba!

ZGAGA

Jaz – jaz sem ubog služabnik dedohtarja Modra, delal sem, kot mi je on veleval! On si je izmislil to ... potegavščino, jaz sem samo izpolnjeval ukaze!

INKVIZITORKA 1

Lažeš, svinja!

INKVIZITORKA 2

Že mi vemo, kaj si!

INKVIZITORKA 1

Dedeer si je izmislil potegavščino, ti si si pa izmislil igro, ki vsebuje njega in potegavščino!
Ti si Bernard Tomšič, bivši učitelj v Vinici na Kranjskem!

INKVIZITORKA 2

Pisec tega – *krožna gesta z nekaj gnusa* – igrokaza!

INKVIZITORKA 1

In ko si napraskal skupaj to reč, si se ti, Bernard Tomšič, učitelj v Vinici na Kranjskem, potuhnil noter med besede, da bi se iz varnega skrivališča špotal poštenim ljudem, jih zmerjal z bedaki in jim oponašal vseh sort grde lastnosti!

ZGAGA

Jaz sem služabnik, jaz sem samo izpolnjeval ukaze. Mar bi bili prijeli dedeera, on je pravi goljuf, jaz sem samo ubog revež, še pri zasluženem deležu me je prinesel okoli. Ne vem, kdo je to napisal, jaz gotovo nisem; mogoče je moja pokojna žena Franciška, z namenom, da bi me očrnila, četudi o mrtvih samo dobro –

INKVIZITORKA 2

Čigava žena, a? Čigava?

INKVIZITORKA 1

Tomšičeva! Franciška Tomšič, rojena Bukovec! Izdal si se, lopov malopridni!

INKVIZITORKA 2

No, kaj boš zdaj rekel!

ZGAGA *poparjen molči.*

INKVIZITORKA 1

Hotel si drugim podtakniti svojo pokvarjenost in mizoginijo in vse drugo, pa si se izdal, baraba hinavska malopridna!

INKVIZITORKA 2

Vsega so krive ženske, a? Nezvestoba, pohlep, opravljivost! Ti duša peklu zapisana!

ZGAGA *stisnjen ob zid*

Ni res! Jaz sem bil zmeraj strog, a pravičen!

INKVIZITORKA 1

A zdaj se boš pa s temi učiteljskimi publicami ven vlekel!

INKVIZITORKA 2

Ogabno!

INKVIZITORKA 1

Smešno!

INKVIZITORKA 2

Zdaj veš: roka pravice je dolga!

INKVIZITORKA 1

In nihče ne uide zasluženi kazni!

ZGAGA *je obupal, da bi se lahko izvlekel*

Ampak kako ste lahko – Ste najeli kakšnega literarnega zgodovinarja? Pa saj tudi oni –

INKVIZITORKA 2

Boljše od tega!

INKVIZITORKA 1

Podtaknili smo ti špijona!

ZGAGA *hip misli, nato*

O ti prokleta –

INKVIZITOR 1 in 2 *se gromko smejeta*

Ha ha ha ha!

GRUČA MEŠČANOV *se prestrašeno spogleduje in nekaj premrmrava.*

DRENOVEC

Je mogoče?

INKVIZITORKA 1 *zagrmi*

In kaj meni ljudstvo?

Gruča v hipu utihne.

ZEMLJIČ *po nekaj hipih oklevanja*

Nihče ne uide zasluženi kazni!

NEKDO *drug ponovi, nato se usuje plaz klicev, ki postajajo zmeraj bolj strastni, ZGAGA pa od tega, kar mu obetajo, zmeraj manjši*

On je tisti!

Zdaj boš plačal, baraba!

Ljudska pravica!

Dajmo ga!

Kresni ga po nosu!

Obesi ga za noge!

Natakni ga na kol!

Odtrgaj mu jajca!

INKVIZITORKA 1 *gromko*

Stoj!

INKVIZITORKA 2 *nič manj gromko*

Tišina!

INKVIZITORKA 1

Srd ljudstva je upravičen!

INKVIZITORKA 2

Toda pravico morajo upravljati tisti, ki so tega večči!

SODNIK

Natanko tako. Jaz kot mestni sodnik –

INKVIZITORKA 1

Molči!

INKVIZITORKA 2

Tu gre za pravo pravico!

INKVIZITORKA 1

Božansko pravico!

INKVIZITORKA 2

Ne tvojo bedno skisano korumpirano karikaturo pravice!

SODNIK *stisne glavo med ramena, MEŠČANI okoli njega se privoščljivo mrmraje ozirajo vanj.*

INKVIZITORKA 1

Obtoženec, v pozor!

ZGAGA *se postavi v pozor, kolikor mu dovoli pretepeno telo.*

INKVIZITORKA 2

Poslušaj izrek sodbe!

INKVIZITORKA 1

Običajna kazen za tako zavrženo dejanje je smrt z obglavljenjem in predhodno torturo!

GRUČA MEŠČANOV *se kar nekam prestrašeno spogleduje in nekaj premrmrava.*

INKVIZITORKA 2

Vendar ti je visoki tribunal izkazal nezasluženo milost!

GRUČA MEŠČANOV *razočarano pomrmrava.*

INKVIZITORKA 1

Obsojeni zlikovec Bernard Tomšič, bivši učitelj v Vinici na Kranjskem! Sporočam ti sklep konzistorija! Nemudoma, pri tej priči, moraš idejno-estetsko neustrezni, brezbožni konec svojega igrokaza temeljito spremeniti!

INKVIZITORKA 2

In s tem pogojem ti je smrtna kazen spremenjena v nepreklicno pozabo!

INKVIZITORKA 1

Kar je za lopova in pisuna tvoje baže v resnici nagrada, ne kazen!

INKVIZITORKA 2

Zdaj pa dajmo! Na delo! Ne boš se več skrival v svoji spevoigri! Razumeš?

ZGAGA *molči.*

INKVIZITORKA 1

Razumeš?

ZGAGA

Razumem.

INKVIZITORKA 2

Razumem, in kaj še?

ZGAGA

Vaša milost.

INKVIZITORKA 1

Tako.

INKVIZITORKA 2

Alo! Gremo!

INKVIZITORKA 1

Ljudstvo, ti stopi malo vstran, glej, bodi in se čudi!

INKVIZITORKI se z obtožencem umakneta nekoliko v eno stran, gruča meščanov v drugo. Po sredini pride iz ozadja JEDRT: zdaj ima na sebi belo ministrantsko ogrinjalo s čipkami in blond lasuljo, čez pa vojaški opasac z velikim tokom, v katerem se sluti prav velika pištola). Nosi enak nevelik zavoj kot prej.

SMREKAR

Poglejte!

TRNOVEC

To je naša Jedrt!

KRTINŠEK

Ampak ta je drugačna!

TRAVARIČ

Ona prej ni bila prava!

ZEMLJIČ

Takoj se je videlo, da ni prava!

DRENOVEC

Takšna, vidite, je odposlanica, ki nosi modrost in večno življenje!

TRAVARIČ

Odpusti nam, o blažena devica!

ZEMLJIČ

Ki nosiš večno življenje!

JEDRT stopi na podij in brez besede dvigne zavoj.

ADJUNKT

In modrost! Kamne nam prinaša!

TRAVARIČ

Vendar se še nismo dogovorili za vrstni red! Kdo bo deležen prvega kamna! Kot pravi sveto pismo, kateri je najbolj neumen, tega zadene prvi kamen, t.j. tega prvega presveti oziroma se mu ukreši luč!

SMREKAR

To že vemo, tepec!

TRAVARIČ

No, saj, tepec, sem vam rekel?

SODNIK

Ker neumnejši popusti, da ne bo nobeden ogoljufan, naj se delitev odvije po sosedju abecede.

ZEMLJIČ

To pa ne! A zdaj se boš pa delal neumnega!

KRTINŠEK

Kaj, neka mrtva črka naj odloča!

ZEMLJIČ

Čakajte! Pravzaprav je res najboljše po abecedi, samo šteti je treba od zadaj naprej!

KRTINŠEK

Resda sem tepec, a takšen tepec spet ne!

GLASOVI IZ GRUČE

»To ni nič!« »Ne bo tako!« »Nismo se tako domenili!«

ZEMLJIČ

Pa bo, ravno tako bo!

TRAVARIČ

Ne, ne bo!

Znova se zvrstajo.

SODNIK

Stojte! Meščani! Pred nami je vendar svetla prihodnost modrosti in sožitja živih in mrtvih! Hči moja! Tu sem jaz, tvoj oče!

ADJUNKT

Kakšen oče! Ti nisi noben oče! Jaz sem –

SMREKAR

Ha! Zdaj bi bili vsi sleparji njeni očetje! Tace stran od nje!

GRUČA *obstopi JEDRT*

»Ne damo!« »To je naše!« »Ti hočeš imeti sam vso modrost, valpet!«

V prerivanju zavoj pade na tla, iz njega se vsujejo drobni kamenčki, ki se zdijo stekleni biseri.

TRNOVEC

Na, zdaj pa imate svojo modrost.

DRENOVEC

Kaj pa je to!

TRAVARIČ

Kamenčki rožnega venca!

KRTINŠEK

Nemogoče!

DRENOVEC

Fej!

ZEMLJIČ

Hudiča!

INKVIZITORKA 1

Kaj je zdaj to! Fej! Hudiča! A! Še zmeraj se valjaš v blatu svetoskrunstva! *Nekaj klofut ZGAGI.*
Nazaj!

DRENOVEC

Slava!

ZEMLJIČ

Hozana!

JEDRT *dvigne nad glavo list papirja.*

TRNOVEC

Pismo! Pismo!

SMREKAR

D-doktor nam piše!

DRENOVEC

Kaj nam piše čudodelnik!

TRAVARIČ

Daj meni, bom prebral!

SODNIK

Ne ti, jaz bom.

TRAVARIČ

On bo prebral narobe!

INKVIZITORKA 1 *poseže gromko*

Njemu – *tj. ZGAGI* – daj! Učitelj Tomšič ne bo prebral narobe!

MEŠČANI se umaknejo, JEDRT stopi s pismom do ZGAGE in mu da pismo v uklenjene roke.

ZGAGA jo grdo pogleda, se odkašlja in požre slino, brez navdušenja

»Gospoda draga!

Kar zadeva kamen modrosti, vam jih pošiljam po svoji odposlanki za cel škrnicelj, in sicer je to rožni venec, ki ga lahko molite.« *Pomolči.*

INKVIZITORKA 2

No! Prave besede? *Ga dregne s palico pod rebra.*

ZGAGA

»Najboljša pamet za vas je, da molite, verjamate in ubogate.«

INKVIZITORKA 1

Tako. Naprej!

ZGAGA

»Hvala, ker ste mi verjeli in me dobro podprli, do konca dni imam zadosti. Svoj denar ste dobro naložili, kajti resnično ne bom obudil vaših dragih mrličev, česar ste se tako bali. Ne dirjajte za mano, moji konji so dobri, ne boste me dobili. Vaš ddr. Dragomil Moder.«

SODNIK

Kaj je zdaj to!

KRTINŠEK

Je mogoče!

DRENOVEC

Da je d-doktor goljufl!

TRNOVEC

Jaz pa sem si tako želel, da obudi Meto!

KRTINŠEK

Potolaži se, te vsaj ni nič stalo.

DRENOVEC

Ne izgublajmo časa!

ADJUNKT

Za njim!

ZEMLJIČ

Kdo ima konja?

INKVIZITORKA 1

Pustite konje pri miru.

INKVIZITORKA 2

Vaš čarodej nas ne zanima.

TRAVARIČ

Kako ne zanima?! Z zvijačnimi obljubami nam je izvabljal denar!

INKVIZITORKA 1

Obljubljati je pač treba. Plačali ste pa prostovoljno.

DRENOVEC

A če te kdo premami z goljufovimi obljubami, je vse v najlepšem redu? Taka je zdaj postava?

INKVIZITORKA 2

Natanko taka.

ZEMLJIČ

Kam naj se pritožim? Sto cekinov sem plačal, da nekdo ne bi vstal od mrtvih!

INKVIZITORKA 1

In res ni, kaj se pritožuješ.

ZEMLJIČ

Toda –

INKVIZITORKA 2

Nič toda!

INKVIZITORKA 1

Dajmo, učitelj Tomšič!

INKVIZITORKA 2

Pravo besedilo in napev!

INKVIZITORKA 1

Kot se za učitelja spodobi!

INKVIZITORKA 2

Za učitelja in zborovodjo!

Ga sune v smer gruče. ZGAGA se postavi pred meščane, dá intonacijo, začnejo; on dirigira, kajpak z lisicami na rokah. Med spevom se zbor raztegne v kolo, ki se suče počasi, po balkansko. Suče se tako, da sega tudi ven iz prizorišča; in ob vsakem zasuku se v nevidnem delu kakšen (eden, dva ... odvisno, koliko je vseh) spremeni v mrliča. Po dveh, treh, krogih imamo spet mrtvaški ples. Zunaj kroga INKVIZITORKI in JEDRT, ki je nekje dobila lepo koso.

SKLEPNI himnični SPEV za soliste in zbor

SOLIST 1

Vi slepci ste verjeli,
vi tepci ste hoteli,
naj bi človeški črv
z bednimi svojimi deli
najvišji volji se uprl!
Nikdar to ni bilo,
nikoli to ne bo!

ZBOR

Nikdar nikoli!
Nikdar nikoli!

SOLO 2

Enaindvajseto stoletje,
prazna vera naj
se umakne vkraj,
več ne hodi v cvetje!

ZBOR

Verjemi, veruj
polno, popolno!
Polno, popolno!

SOLIST 3

Človek, ti ne smeš nikoli
upirati se božji volji!

Dal ti je Gospod modrosti
toliko, kot je zadosti!

ZBOR
O! O! O! O!

SOLIST 1
Kaj je to – gibanje?
Ne more človek zapopasti,
ne kam od sebe gre,
ne kam bi vrnil se.
Blaženo stanje –
stalnost in mirovanje.

INKVIZITORKA 1 dvigne roko, glasba utihne, ples se nadaljuje.

INKVIZITORKA 1
Mrtvaški ples mora biti urejen in dostojanstven!

INKVIZITORKA 2
Ergo, mirujoč!

JEDRT
Memento mori!

Na to iztočnico spet zaigra glasna glasba, ples pa se ustavi.

ZBOR
Pravilo to izpolni:
pokôri se oblasti
posvetni in duhovni!

KONEC